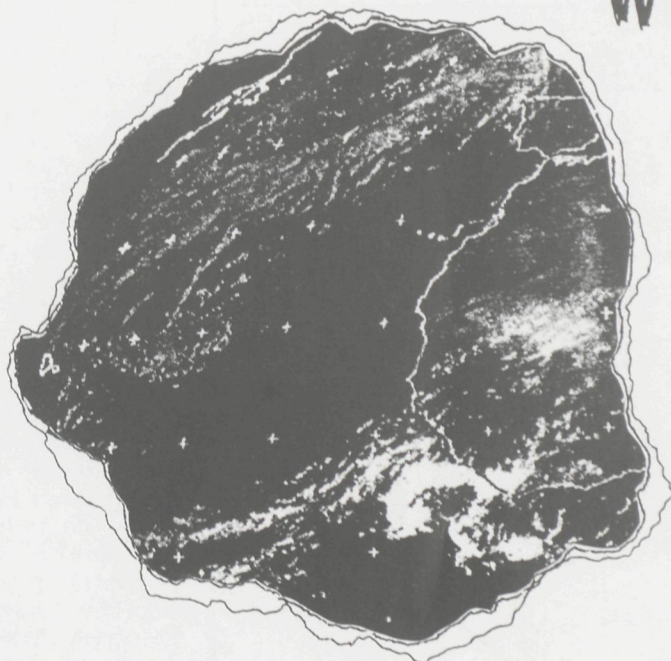

9

MAANDBLAD VAN DE BOND BETER LEEFMILIEU - 7de jaargang - sept. 1987

EEN GAT IS
NOOIT
WEG.

BEHALVE
IN DE
OZONLAAG...

MILIEURAMA

EDITORIAAL	2
CFK's: ozonvreters, kankerkwekers	3
FRONTLIJN	7
Groen landbouwbeleid	9
WET & PERS	15
Marina's Kleyne Vlakte	18
FLITSEN	24
Japanse walvisvaart	26
EUROPA	28
BERICHTEN	29
PUBLIKATIES	32
PUZZELEN	34
KALENDER & KOLOFON	36

editoriaal

GOLF: JAPANESE INVESTEERDERS WETEN VAN NIETS

In de discussie en aktie rond de rage om op zo-
wat alle mogelijke en onmogelijke plaatsen golf-
terreinen aan te leggen wordt de milieubeweging
rond de oren geslagen met argumenten waarop je
als ekologisch bewuste activist erg moeilijk kan
antwoorden. Zo worden de groene jongens en
meisjes gekonfronteerd met het argument dat
golfterreinen een noodzaak vormen om Japanse
investeerders aan te trekken. Antwoord daar maar
eens op met het gewestplan in de hand en een
aantal natuurbewaardswaarden in je rugzak. Niet
bepaald eenvoudig totdat een gunstige (moesson)
wind een op dit vlak interessant rapport deed bin-
nendwarrelen op ons bureau. Een rapport van de
Japanse patroonsorganisatie **Keidanren** waarin o.m.
20 elementen worden behandeld die Japanse be-
drijven belangrijk achten voor het al dan niet gun-
stig beoordelen van het investeringsklimaat in een
land. Uiteraard werd dit rapport grondig doorge-
nomen en, u raadt het al beste lezer, bij deze 20
investeringscriteria vonden we nergens het argu-
ment "aanwezigheid van golfterreinen" terug. Wat
iedereen eigenlijk al lang vermoedde. Hiermee
kunnen we niet alleen een argument van de golf-
lobby totaal ontkrachten, maar tevens wordt nog
maar eens geïllustreerd met welke uiteenlopende
zaken de milieubeweging zich moet bezig houden.
Het bewijst ook met welke krakkemikkige argu-
mentaties gepoogd wordt om ekologische en plano-
logische bezwaren, tegen o.m. golfprojekten, te
kelderen. Argumentaties die dan nog niet zo een-
voudig te ontzenuwen zijn, want eens een minister
(en de pers) dergelijke uitspraken lanceren heb je
als milieubeweging ernstige argumenten nodig om
te antwoorden. Dergelijke argumenten zijn niet
steeds even makkelijk te vinden. O ja, geïnteres-
seerden kunnen een kopie van het hierboven ver-
melde rapport bekomen op het sekretariaat van
de Bond.

Dirk Van Melkebeke

CFK'S: OZONVRETERS, KANKERKWEKERS

Het is algemeen bekend: het gat in de ozonlaag wordt steeds groter. Om een verdere aantasting van de 'beschermende mantel' van de aarde en het daarmee samengaand broeikas effect (de geleidelijke opwarming van de aarde) te stoppen, moet de uitstoot van chloorfluorkoolwaterstoffen (CFK's) of freons drastisch (met ongeveer 85%) verminderd worden. CFK's vinden hun toepassing in spuitbussen, koelinstallaties, isolatiematerialen (o.a. piepschuim), verpakkingsmaterialen en schoonmaakmiddelen in de elektronikatechnologie (chips). De noodzaak om het gebruik van CFK's te beperken is in brede kring aanvaard. Enkel de EG blijft voorlopig dwarsliggen bij de internationale onderhandelingen over het terugdringen van de CFK's.

Voor de verschillende toepassingen van CFK's zijn momenteel reeds verschillende alternatieven commercieel en technisch haalbaar, zoals in dit artikel duidelijk bewezen wordt. Waarop wachten we nog?

CFK'S: OZONVRETERS, KANKERKWEKERS

Gegevens over de handel van CFK 11, 12, 113 en 114 voor specifieke doeleinden zijn beschikbaar. In 1985 werd een totale hoeveelheid van 399,6 duizend

ton gebruikt. Volgens deze gegevens van 1985 zorgen de spuitbussen voor 50% van de CFK-verkoop in de EG, schuimplastiek voor 30% en koel- en schoonmaakmiddelen voor 20%. Al deze toepassingen leiden vroeg of laat tot de uitstoot van bij-

na alle gebruikte CFK's in de atmosfeer. Hierna volgt een uiteenzetting over de technische mogelijkheden om emissies te beperken in de gangbare toepassingen van CFK's.

SPUITBUSSEN

Het is een feit dat spuitbussen nog altijd de belangrijkste bron zijn van CFK-verkoop in de EG. Er zijn echter commerciële vervangingsmiddelen voor CFK in spuitbussen. De belangrijkste vervangmiddelen zijn mengsels van propaan en butaan, dimethylether, N_2O en perslucht (bussen met een drukpomp en twee vakjes zijn beschikbaar). Ekologisch bekeken is de gepompte lucht of perslucht, het meest aanvaardbare. Een omschakeling van CFK 11 en 12 naar CFK 114 en 115 daarentegen komt het leefmilieu niet ten goede. De toepassing van dergelijke CFK-vervangmiddelen, die de kosten niet verhogen zijn reeds in gebruik in de Verenigde Staten, Zweden en Denemarken. Deze drie landen hebben alle onnodig gebruik van CFK in spuitbussen verbannen. Wanneer enkel het allernoodzakelijkste gebruik van CFK's wordt toegepast en de overige toepassingen worden uitgeschakeld zal trouwens het totaal EG-CFK-verbruik met tenminste 90% verminderen. Technisch gesproken is dit ook haalbaar binnen 5 jaar. De overblijvende CFK's (10%) gaat naar de toepassing van een beperkt aantal geneesmiddelen die een doseringsmethode via spuitbussen hebben, zoals inhaleringsmiddelen, industriële en militaire sprays.

SCHUIMPLASTIEK

Schuimplastiek staat op de tweede plaats voor wat betreft de uitstoot van CFK's in de Europese Gemeenschap. De belangrijkste toepassingen zijn: geperste polystyreen voor verpakking, polystyreen en polyurethaan voor isolatiemateriaal, polyurethaanschuim, gebruikt voor matrassen, autozetels, meubels, enz.

Voor verpakkingsdoeleinden bestaan er commercieel haalbare alternatieven. Als men absoluut geperste polystyreen wil gebruiken, kan pentaan aangewend worden als opblaasmateriaal. Voor massale productie is het gebruik van pentaan momenteel goedkoper dan het gebruik van CFK's. Voor veel verpakkingsdoeleinden kan men ook overgaan op geëxpandeerde polystyreen, die opgeblazen wordt door stoom of pentaan. Gewoonlijk is deze stof voorhanden onder de vorm van kleine bollen die gemalen kunnen worden tot vormen die geschikt zijn voor verpakking. Dit materiaal is meestal goedkoper dan polystyreen geproduceerd met behulp van CFK's. Er zijn ook andere alternatieven die competitief zijn met schuimpolystyreen, zoals karton, en plasticfolies met luchtbellers. Om te isoleren zijn verschillende materialen beschikbaar die kunnen concurreren met door CFK's opgeblazen polystyreen en polyurethaan, zoals polystyreen opgeblazen met CO_2 /water, met aluminium beklede luchtzakken en glasvezel. Alhoewel deze vervangingsmiddelen minder doeltreffend zijn bij een zeker volume, zijn ze om tot eenzelfde resultaat te komen goedkoper. Dit geldt voor gevallen waar ruimte geen betekenisvol probleem is,

b.v. voor de toepassing in woningbouw. Er bestaan ook rapporten over een nieuw in België ontwikkeld procédé, dat voorziet in de produktie van alle schuimkonzentraties. Het kost momenteel minder dan de met CFK's opgeblazen schuimsoorten. In gevallen waar ruimte een probleem is, worden nu nieuwe technieken ontwikkeld die in de nabije toekomst het isolatiemateriaal (op)geblazen met CFK's kunnen vervangen. Zo werd b.v. een vacuümtechniek ontwikkeld om koelkasten te isoleren. Deze techniek is eveneens bruikbaar in andere toepassingen. De panelen die met deze techniek worden geproduceerd, zijn beter dan het stijve schuim dat met CFK's gemaakt wordt.

Verschillende firma's zijn druk bezig deze technologie te ontwikkelen. Het zou verbazing wekken, moesten deze vacuüm geblazen panelen - wanneer ze massaal worden geproduceerd - duurder zijn dan de panelen op basis van CFK's.

Tenslotte is er de mogelijkheid CFK's terug te winnen na schuimproduktie. Een Deense piepschuim-firma heeft het verlies aan CFK's bij de produktie met de helft verminderd door het gebruik van koolstoffiltering. De afschrijvingstermijn voor de investering van dit recyclagesysteem bedraagt tegen de huidige CFK-prijzen twee jaar. Een klein Nederlands bedrijf (Recticel, Kesteren) experimenteert momenteel met de herwinning van CFK's uit polyurethaanschuimproduktie. Men denkt dat ook deze investering zichzelf zal terugbetalen tegen de gangbare prijzen. Alles samen kunnen we stellen dat een vermindering van (potentiële) CFK-emissies tussen 50 en 90% technisch haalbaar moeten zijn binnen een periode van 5 jaar.

AFKOELING

Wat afkoeling en air-conditioning betreft, zijn er verschillende technische mogelijkheden om CFK-emissies te beperken. Eerst en vooral kan de hoeveelheid CFK's die nodig is in koelkasten verlaagd worden. Dit kan gebeuren door van roterende compressoren over te schakelen op compressoren met zuiger. Dit wil zeggen dat de compressoren met een roterend element vervangen moeten worden door deze met een op- en neergaand/heen- en weergaand element. Dergelijke compressoren gebruiken slechts 1/3 tot 1/2 van het koelmiddel dat nodig is bij roterende compressoren. Verdere vooruitgang in de vormgeving van koelkasten kan zelfs leiden tot nog lagere CFK-behoefte.

Ten tweede kan lekkage van air-conditioningssytemen verlaagd worden. Lekkage is vooral probleem bij mobiele air-conditioningsinstallaties. Geschat wordt dat in de VS ongeveer 30% van CFK 12, dat de belangrijkste CFK is bij de klimatisering van auto's, verloren gaat door gewone lekkage. Herontwerpen van de uitrusting kan zulk gebruikelijk verlies aanzienlijk verminderen.

Ten derde kunnen CFK-emissies gedurende onderhoud en testen verlaagd worden. Dit is vooral van toepassing voor klimatiseringsinstallaties en koel- en diepvriesinstallaties. Een goed onderhoud kan de CFK-emissies van zulke installaties aanzienlijk verlagen.

Een andere mogelijkheid is de koelelementen te veranderen. Hier zijn er drie mogelijkheden. Ten eerste kunnen relatief schadelijke CFK's vervangen worden door minder schadelijke. Vooral het vervangen van CFK 11 en 12 door CFK 22 wordt als een ernstige mogelijkheid aanzien.

CFK 22 is gebruikelijk in air-conditioning van woningen, terwijl een mengsel van CFK 22 en 115 veel gebruikt wordt voor koeling in voedingszaken. In het bijzonder voor situaties van vaste koeling en klimatisering, en waar extra gewicht geen ernstig bezwaar is, kan de mogelijkheid om over te schakelen op CFK 22 onderzocht worden. Met het oog op de effecten van CFK 22 op de troposfeer en stratosfeer, moet een recyclagesysteem van CFK 22 ontwikkeld worden. Een omschakeling op CFK 115 komt het leefmilieu ten goede.

Een tweede mogelijkheid is de CFK's gedeeltelijk te vervangen in koelelementen. Een mengsel van CFK 12 en dimethylether wordt momenteel onderzocht bij het Nederlandse bedrijf AKZO. Zulk een gedeeltelijke (25%) vervanging van CFK 12 door dimethylether zou vooral interessant kunnen zijn voor de klimatisering van auto's.

Een volledig vervanging van CFK's werd ontwikkeld door een firma uit Florida. In dit geval werden lagestoomdrukkoolwaterstoffen gebruikt in de kompressorentechnologie voor air-conditioning. De betrokken firma beweert dat haar systeem energiezuiniger is dan vergelijkbare systemen met CFK's.

Een laatste mogelijkheid om CFK-emissie te verlagen in klimatiserings- en diepvriesinstallaties is de herwinning van CFK's bij het vrijkomen ervan. In de VS zijn dergelijke recyclagesystemen beschikbaar en economisch haalbaar. Zij worden vooral gebruikt voor het herwinnen van CFK's van mobiele klimatiseringsinstallaties. Dit is pas voordelig wanneer een groot aantal auto's met deze systemen voorhanden zijn. Een prototype om CFK 11 en 12 terug te winnen uit afgedankte koelkasten werd ontwikkeld aan de technische universiteit van Twente (Nederland). Dit systeem kan de CFK's voor 90% terugwinnen. CFK's kunnen gezuiverd of afgescheiden worden van het herwonnen materiaal door middel van standaardtechnieken zoals distillatie. Het globale succes van deze recyclagekeuze is natuurlijk sterk afhankelijk van het systeem om afgedankte materialen die CFK's bevatten, in te zamelen. Al bij al lijkt een vermindering van de emissies tussen 70 en 90% technisch haalbaar binnen een periode van 5 jaar.

SCHOONMAAK

De belangrijkste CFK die gebruikt wordt voor de schoonmaak is CFK 113 (trichlorotrifluorethaan). Deze CFK ligt aan de grondslag van vele schoonmaaktoepassingen, vooral in de elektrotechnische en elektronika-industrie. Hoe dan ook, voor vele schoonmaakdoeleinden zijn thans alternatieven voorhanden. Een studie schatte dat de emissies van CFK 113 bij het gebruik als schoonmaakmiddel op

Tabel 1: mogelijke vervangmiddelen voor CFK 113 die momenteel onderzocht worden.

schoonmaak	mogelijk meer aanvaardbaar vervangmiddel
tv assemblage	2 propanol plus lichte petroleum 60/80
metalen onderdelen (koud)	ethylmethylketone
metalen onderdelen (hete stoom)	stoomverlies reduceren door gebruik van een koelsysteem
soldeerstaven	waterige oplossingen met alkaline
washing thick film *	2-propanol
developing/resist stripping *	waterige ethanolische oplossing

*produktengebruik in elektrotechnische industrie

korte termijn door vervanging en recyclage kan gereduceerd worden met 80%. Dit zou wel extra kosten meebrengen van maximum 5 dollar per pond CFK. Voor veel schoonmaakdoeleinden - speciaal in de elektronika-industrie - zijn alifatische koolwaterstoffen met een vlampunttemperatuur van meer dan 55° een aanvaardbaar vervangmiddel voor CFK 113, en dit zonder meerkosten. Bovendien worden andere vervangmiddelen en andere mogelijkheden om de emissies te verkopen ter vervanging van CFK 113 onderzocht. Een aantal hiervan zijn samengevat in tabel 1.

toepassing	huidig aandeel in EG-verkoop	haalbare daling	totale daling
spuitbussen	50	90	45
schuur- plastiek	30	50-90	15-27
koelinstal- laties	10	70-90	7-9
reiniging schoonmaak	10	90	9
TOTAAL	100		76-90

Tabel 2: samenvatting van de technische mogelijkheden voor vermindering van de CFK-emissies in de EG-landen (in %) binnen 5 jaar.

Een vervanging van CFK 113 door andere volledig gehalogeneerde fluorkoolwaterstoffen lijkt het leefmilieu niet ten goede te komen. Door deze technische mogelijkheden moet het tegen een kleine meerkost binnen 5 jaar haalbaar zijn de CFK-emissies met 90% te verminderen. Voor het milieu zou dit ook zeer wenselijk zijn.

SAMENVATTING

Uit het voorgaande kan men besluiten dat er uitgebreide technische mogelijkheden beschikbaar zijn om de CFK-uitstoot te verminderen in de volgende 5 jaar. Daarenboven zullen deze verminderingen weinig of niets kosten. Deze mogelijkheden kunnen als volgt samengevat worden.

Al met al lijkt het waarschijnlijk dat verlaging van de CFK-emissie technisch haalbaar is in de nabije toekomst. Hierdoor zou een verdere aftakeling van de ozonlaag gestopt worden. Het is wenselijk dat de EG een beleid ontwikkelt om dit technisch haalbare doel ook te bereiken.

Lucas Reijnders
Vertaling: Lieve Grauls

brieven

HET WEGBERMBEHEER IN DE GEMEENTEN

In het BRT-middagnieuws van 25 juni konden wij een kritiek van de Bond Beter Leefmilieu horen op de omzendbrief van 4 juni 1987 van de gemeenschapsminister van Volksgezondheid en Leefmilieu, J. Lenssens, betreffende het bermbeheer door publiekrechtelijke rechtspersonen. Deze omzendbrief, een verduidelijking van het bermbesluit van 7 juni 1984, was van harte welkom in de meeste gemeenten. Niet om, zoals de BBL beweert, een alibi te hebben om het natuurlijk wegbermbeheer overboord te gooien, maar wel om een degelijke verantwoording te geven aan de toepassing ervan in de gemeenten.

In de tekst wordt een definitie opgegeven van het begrip berm. Rekening houdend met de wettelijke grondslag van het bermbesluit, die een uitvoering

is van de wet op het natuurbehoud van 1973, is het logisch dat het besluit alleen van toepassing is op de bermen gelegen in de landelijke ruimte, met uitsluiting van de bebouwde delen van de gemeenten. Onze praktische ervaring in een aantal Noordlimburgse gemeenten leert ons dat een realistische aanpak van het alternatief wegbermbeheer begint bij een koppeling aan de bodembestemming van de rondomliggende gebieden.

In de geest van de wet op het natuurbehoud en volgens het natuurbehoud zelf is het logisch dat het alternatief wegbermbeheer prioritair toegepast wordt in natuurgebieden, natuurreservaten, parkgebieden, bufferzones, landschappelijk waardevolle gebieden, landbouwgebieden en eventueel recreatiegebieden.

Leefmilieuwerkgroep Noord-Limburg.

OPEN BRIEF AAN BURGERMEESTER SCHOETENS VAN STEENOKKERZEEL

De problematiek rond de omstreken aanleg van het golfterrein in en om het Floordambos te Melsbroek bestaat reeds twee jaar. Reeds twee volle jaren heeft de Brabantse Golf zich zonder de noodzakelijke vergunningen gevestigd te Melsbroek. Herhaaldelijk hebben wij de burgemeester, die ter zake politionele bevoegdheid heeft, hierop gewezen. De onwettelijke toestand blijft echter aanhouden. Wij hebben gemeend onze vraag te herhalen en ze thans ook in het openbaar te stellen. Wij wensen in het bijzonder ook U hiervan op de hoogte te stellen. Met onze oprechte hoogachting.

Mijnheer de Burgemeester,

Reeds twee volle jaren heeft de Brabantse Golf zich te Melsbroek gevestigd. Dit gebeurde zonder de noodzakelijke vergunning. Onwettelijk dus. Het stedenbouwkundig attest, de basisvoorwaarde voor iedere vergunning, kon door Stedenbouw niet afgeleverd worden omdat het golfproject in strijd is met de gewestplannen. De verschillende verzoeken van de Brabantse Golf, om in het beschermd landschap een golfterrein aan te leggen werden door minister Dewael kategoriek geweigerd. Toch wordt op deze beschermde landbouwgronden golf gespeeld. Het kasteel werd omgebouwd tot golf 'club-house', zonder enige vergunning! En dit sedert augustus 1985! Deze onwettelijke toestanden worden oogluikend toegestaan. Gelden de stedenbouwkundige voorschriften en wetten misschien niet voor de invloedrijke en kapitaalcrachtige golfpromotoren? Waarom krijgt de Brabantse Golf een voorkeurbehandeling? De gebruikswijziging van het kasteel tot golfclubhuis is in strijd met de wettelijke voorschriften. Dat hebben wij herhaaldelijk aangeklaagd en wij hebben U gevraagd de onwettelijkheid te laten beëindigen.

Welke stappen werden hiertegen ondernomen? Niets? Toch wel, U raadde de Brabantse Golf aan om ten lange laatste toch een aanvraag te doen en U adviseerde deze aanvraag gunstig. Het ministerie van de Vlaamse Gemeenschap (AROL) wees evenwel op het onwettig karakter van de aanvraag. U werd bijgevolg gedwongen een weigering te ondertekenen en deze kenbaar te maken aan de Brabantse Golf. Maar wat gebeurde er? De Brabantse Golf doet gewoon verder. De overtreding wordt in stand gehouden. Tegen deze zoveelste overtreding wordt niet opgetreden.

U weet nochtans zeer goed dat met de vestiging van de Brabantse Golf het waardevolle Floordambos ernstig bedreigd blijft. Zonder vergunning werden kappingen uitgevoerd. Een hoogstammige boomgaard verdween (zonder vergunning) van de

kaart. Twee pogingen om het terrein in het beschermd landschap in te planten, mislukten. Een poging om het beschermingsbesluit te vernietigen wegens procedurefouten, loopt momenteel bij de Raad van State.

Bovendien wordt in het najaar een massale kapping van 294 eiken in het vooruitzicht gesteld! Blijft het Floordambos dan niet bedreigd? Wat moet er nog meer gebeuren?

U weet bovendien zeer goed dat met de vestiging van de Brabantse Golf 20 ha door het gewestplan beschermde landbouwgrond verloren gaat. Is de steeds schaarser wordende landbouwgrond in onze gemeente voor U geen probleem?

Is de leefbaarheid van de witloofbedrijven en de toekomst van de jonge boeren voor U dan geen zorg? Is het gewestplan dan helemaal waardeloos? Daarom vragen wij U nogmaals gebruik te maken van uw bevoegdheid en de onwettelijke toestand van het 'club-house' ongedaan te maken. Het feit dat de golfvereniging beroep aantekende, schorst op geen enkele wijze de weigering en verleent geen vergunning. Stedenbouw heeft bevestigd dat de gebruikswijziging in strijd is met het gewestplan, maar de overtreding wordt nog steeds in stand gehouden. Hoe lang gaat U deze onwettelijke toestand nog beschermen?

Met de meeste hoogachting,

Ondergetekend door: **C. Blockmans** (Bedrijfsvereniging der Witloofculteurs, fusie Steenokkerzeel, Landelijke Gilde Steenokkerzeel), **D. Poemans** (Werkgroep Leefmilieu & Verkeersveiligheid, Melsbroek), **J. Delaet** (Landelijke Gilde Perk), **J. Mommens** (Landelijke Gilde Melsbroek).

WEGBERMDEKREET : STOP DE GIFSPUITERS

Het wegbermdedekreet dat op 2.10.'84 van kracht werd, heeft steeds de steun van de milieubeweging gekregen omdat het enerzijds het gebruik van sproeimiddelen om wegbermen te onderhouden verbodt, maar ook omdat er kansen voor natuurbehoud gecreëerd werden door het regelen van de maaibeurten en het afvoeren van maaisel.

Dit dekreet wordt nu ernstig uitgehold en ondergraven. Enerzijds is er de omzendbrief dd. 17.6.'87 die de uitvoering van het dekreet toelicht. Twee zinsneden verontrusten de Bond Beter Leefmilieu zeer. Zo stelt de brief dat het dekreet niet van toepassing is in de "bebouwde delen" van de gemeente. Dit betekent zonder meer een ernstige

ondergraving van het dekreet in het Vlaanderen met zijn ruimtelijke (wan)ordering van lintbebouwing en teveel aan woonuitbreidingsgebieden. Elders vermeldt de brief dat van het "verbod op het gebruik van pesticiden kan afgeweken worden, indien een ander algemeen belang dit vereist". Dergelijke bepalingen zetten de deur wagenwijd open om het wegbermdekret zonder meer opzij te schuiven, zeker voor gemeenten en andere openbare besturen die het bermdekreet niet willen toepassen.

Een ander gevaar voor het bermdekreet is het offensief dat de chemische industrie ingezet heeft om het verbod op pesticiden te omzeilen door het gebruik van zogenaamde groeiremmers. De 'Industriële Verkoop Groep (IVG)' voert momenteel een agressieve campagne naar de gemeentebesturen toe om het gebruik van groeiremmers te promoten. Dergelijke groeiremmers verhinderen het opschieten van gewassen en bevorderen de zodevorming door het gras. Dit staat haaks op de natuurbouwidee die aan de basis ligt van het bermdekreet omdat juist de sterke zodevorming het uitzaaien en groeien van kruiden tegenhoudt. Daarenboven bevat de aangeprezen groeiremmer maleïnehydrazide als actief bestanddeel. Dit is weliswaar een sproeimiddel met lage akute toxische invloed, doch de vraag blijft of het gebruik van dergelijke stoffen met een aanwijsbaar restrisiko verstandig is in omstandigheden waarbij de verspreiding op zo'n ruime schaal gebeurt.

De Bond Beter Leefmilieu vraagt de strikte toepassing van het dekreet in zijn huidige vorm, met een algemeen verbod op het gebruik van pesticiden. De Bond wijst erop dat het dekreet al voorziet in een afwijkmogelijkheid om in bepaalde gevallen het dekreet niet toe te passen.

DVM

REGERING EFFENT PAD VOOR VIJFDE KERN-CENTRALE IN DOEL.

De berichten over de felle besnoeiingen in het budget voor rationeel energieverbruik van staatssekretaris Aerts tijdens het begrotingskonklaaf verontrusten de Bond Beter Leefmilieu. Het nageoeg halveren van de beschikbare middelen van 350 naar 205 miljoen fr. en het volledig schrappen van de investeringsprogramma's in scholen en ziekenhuizen wijzen erop dat de regering kiest voor het aanmoedigen van het energieverbruik i.p.v. het terugdringen ervan, wat volgens de Bond om economische en ekologische redenen absoluut noodzakelijk is en blijft.

Tegelijkertijd met het offensief van de elektriciteitsproducenten om een beslissing rond Doel V te forceren met de bekendmaking van de jaarlijkse aanpassing van het uitrustingsplan, wijzen de regeringsmaatregelen erop dat de weg geëffend wordt om een beslissing voor de bouw van een achtste kerncentrale in de ogen van de bevolking te verantwoorden. Na het ongeval in Tsjernobyl heerst er immers bij de grote massa in ons land een afkeer t.a.v. kernenergie nu duidelijk is geworden welke maatschappelijke en milieurisico's aan de

nukleaire waanzin verbonden zijn. De Bond Beter Leefmilieu protesteert tegen de verdergaande nuklealisering van onze samenleving waar nu liefst 67% van de elektriciteit geproduceerd wordt door kernenergie.

De Bond wijst er tevens op dat naast de ekologische risico's, de sprookjesballon van de goedkope nukleaire energie mag doorprikt worden. Zo worden een aantal kosten niet doorgerekend maar op een andere manier afgewenteld op de gemeenschap (research, verzekering ongevallen, afvalstockage, militaire bewaking van kerncentrales: 47 miljoen fr. in 1986). De kostenramingen in de nukleaire sektor blijken ook steevast te laag te liggen. Zo blijkt de ontmanteling van Eurochemic geen 2,2 miljard maar liefst 8 tot 14 miljard fr. te zullen kosten. Dit bewijst dat de ongebreidelde uitbouw van de nukleaire industrie enkel een extra verzwarende betekend van de overheidsbegroting.

DVM

ER ZAT MUZIEK IN DE ZWINBOSJES

Op 17 juli werd het sekretariaat van de werkgroep natuurbehoud gevraagd om een derde bedreiging van de Zwinbosjes (na de Marina-haven en de Golf) te "bestrijden". Konkreet kwam deze mogelijke aantasting erop neer dat de Zwinbossen zouden opengesteld worden als een openbare parking, meer bepaald op onze nationale feestdag én ter gelegenheid van een optreden van de Beach Boys (surfin' city, jawel). Via drie betrouwbare bronnen werden de oorspronkelijke "geruchten" bevestigd.

In samenwerking met de kersverse Duinenwerkgroep-Oostkust (BNVR) werd in Knokke een crisiscentrum geïnstalleerd. De telefoonlijnen stonden roodgloeiend... het werd een zoektocht naar aktiemiddelen en juridische wapens. De persorganen gaven bericht over de nieuwe bedreiging. Een aangezekend schrijven werd naar het Kollege van Burgemeester en Schepenen van Knokke gestuurd. Uit het onderhoud met de burgemeester leerden we dat: hij geen parkeerfaciliteiten in het gerangschikte gebied zou toelaten, het dossier 'Golf-Kleyne Vlakte' werd ingediend bij AROL, 'Het Zwin' zou worden uitgebreid met het resterende gedeelte van de Zwinbosjes. Wat het eerste punt betreft werd 's maandags opnieuw een telex de wereld ingestuurd. Ook dit BBL-bericht haalde het avondnieuws op de BRT-radio.

Dinsdag 21 juli: de Beach Boys treden voor 20.000 betalende en minstens zoveel over-de-schutting-kijkende toeschouwers.

Een prachtig stukje duin met strandriet, zeekool, zeepostelein en blauwe distel (beschermd!) werd enkele uren ervoor "genivelleerd". Hoe dan ook... er werd niet geparkeerd in het uiterst kwetsbare duinbiotoop. Nu nog de golf stoppen.

DVC

GROEN

LANDBOUWBELEID

Als over het Gemeenschappelijk Landbouwbeleid wordt gesproken, dan gaat het steevast over boterbergen en melkplassen en over de zware financiële druk die het huidige landbouwbeleid uitoefent op het budget van de Europese Gemeenschap.

Het landbouwbeleid heeft inderdaad geleid tot een toestand waarbij in de EG in zeer veel sectoren (rundsvlees, zuivel, graan, suiker, wijn,...) méér dan genoeg wordt geproduceerd en waarbij alleen al de opslag van overschotten ontstellend veel geld kost.

Dit beleid ging ook gepaard met een hele reeks negatieve ontwikkelingen voor natuur en milieu, vooral in onze kontreien: ruilverkavelingen met 'opruiming' van landschapsekologische infrastructuur (houtwallen, hagen, knotbomenrijen, holle wegen, poelen, kronkelende beken,...), drainering van waterrijke hooi- en weilanden, overbemesting met eutrofiëring van het oppervlaktewater, toenemende verontreiniging van het grondwater, zware metalen in de bodem, problemen met persistente pesticiden, toenemende erosie van landbouwgronden,...

De onhoudbare financiële gevolgen van het landbouwbeleid, gekombineerd met een structurele overproduktie (jaarlijkse stijging van de produktie van 2% boven de vraag, wat nog wordt versterkt door de steeds hogere opbrengsten per dier of per ha in o.a. de melk- en graanproduktie) dwingen Europa om een andere landbouwkoers te gaan varen. In 1985 werd de nota 'Perspektieven voor het Gemeenschappelijk Landbouwbeleid' gepubliceerd door de Europese Commissie. In december 1986 besloot de EG-Landbouwraad een reeks voorstellen voor sociale en structurele landbouwmaatregelen te onderzoeken: vermindering van de melkkwota, verlaging van de prijsondersteuning in de rundsvleessektor, vervroegde uittreding van landbouwers met hieraan gekoppeld een uitstoot van landbouwgronden. Met betrekking tot die uitstoot van landbouwgronden worden cijfers van 10 à 20% van het huidige landbouwareaal tot het jaar 2025 genoemd.

Vanuit de milieubeweging wordt al jarenlang met aandrang gevraagd dat er een ander landbouwbeleid zou komen dat niet alleen de sociale en financiële konsekwenties, maar ook het natuurbehoud en de milieuzorg integreert in de voorbereiding en de uitvoering van het beleid. Tot op heden werd in de landbouwsektor alleen rekening gehouden met negatieve milieu-effecten in zoverre die een negatieve invloed kunnen hebben op

de landbouw zelf (b.v. vermindering van bodemvruchtbaarheid).

Op papier wordt nu langzaam maar zeker gestreefd naar meer integratie van landbouw en milieu. Twee signalen in dit verband, op Europees niveau, waren het hoofdstuk(je) over landbouw en milieu in de nota 'Perspektieven van het Gemeenschappelijk Landbouwbeleid' en het zeer kritische rapport over landbouw en milieu van de 'Kommissie milieubeheer, konsumentenbescherming en nukleaire veiligheid' dat in 1986 met een grote meerderheid werd goedgekeurd in het Europese parlement. Het blijft echter een open vraag of de huidige ontwikkelingen 'in het veld' wel zo positief zullen zijn voor natuur en milieu. Als bijvoorbeeld door de uitstoot van landbouwareaal nog meer open ruimte wordt ingepalmd voor verstedelijking, verkeersinfrastructuur of verblijfsrecreatie dan komen we duidelijk van de regen in de drop. Het is dus noodzakelijk dat er een brede, naar het natuurbehoud en de milieuzorg georiënteerde visie komt voor de landbouwsektor zelf en met betrekking tot de ruimtelijke ontwikkelingen die in relatie staan met de wijzigingen in het landbouwbeleid.

VISIEVORMING IN NEDERLAND

Nederland is al jarenlang een voortrekker inzake

visievorming over ruimtelijke planning, landbouwbeleid en milieuzorg. Het loont dan ook de moeite om te kijken welke toekomstperspektieven er bij onze noorderburen worden geschetst over landbouw, natuur en milieu. Belangrijke documenten daartoe zijn :

-het rapport **'Bouwstenen voor een geïntegreerde landbouw'** van de Wetenschappelijke Raad voor Regeringsbeleid, waarin diverse mogelijkheden worden onderzocht om te komen tot 'geïntegreerde landbouw', d.w.z. een vorm van landbouw waarbij de zorg voor natuur en milieu, energie- en grondstoffengebruik expliciet worden geïntegreerd in de bedrijfsvoering en het overheidsbeleid, samen met aandacht voor tewerkstelling, inkomen, kwaliteit van voedselproductie.

-de **'Nota Ruimtelijke Perspektieven'** van de Rijksplanologische Dienst, die de ambtelijke voorbereiding vormt voor de vierde Ruimtelijke Ordening, die tot ver in de 21ste eeuw het uitzicht van Nederland zal bepalen, en het kommentaar hierop dat werd gegeven door de Direktie Natuur, Milieu- en Faunabeheer van het ministerie van Landbouw en Visserij.

In onderstaande paragrafen wordt gepoogd een algemene en relevante samenvatting te geven van de Nederlandse visievorming.

Nieuwe ontwikkelingen in de (bio)technologie maken niet alleen hogere hektareproducties mogelijk, maar ook het meer efficiënt benutten van energie, meststoffen, bestrijdingsmiddelen en ruimte. Per eenheid produkt kan de landbouw volstaan met minder ruimte en kan zij schoner produceren. Op die manier wordt de belasting van het milieu in absolute zin verminderd en komt er ook ruimte voor zeer extensieve vormen van agrarische bedrijvigheid. Door inschakeling van nieuwe technologie en door verbetering van de bedrijfsvoering kunnen de kosten op bedrijfsniveau worden gedrukt wat het veiligstellen van het inkomen garandeert. De hoeveelheid voedsel die op deze manier wordt geproduceerd voldoet aan de vraag. De gebieden waar deze hoog technologische landbouw met een efficiënt management plaats kan vinden moeten (o.a. op basis van de huidige bodemvruchtbaarheid) zorgvuldig worden uitgekozen. Voor de landbouwactiviteiten in deze gebieden moet worden gestreefd naar een hoge

milieu-basiskwaliteit, d.w.z. dat die activiteiten niet mogen leiden tot een negatieve belasting van aangrenzende gebieden (b.v. door verontreiniging of onttrekking van grondwater, door te hoge emissie van ammoniak of door de verspreiding van persistente pesticiden). Ook in deze hoogproductieve gebieden bestaan er mogelijkheden voor de instandhouding van kleinere natuurgebieden en van landschapselementen. Het in stand houden van kwetsbare natuurelementen vergt weliswaar grotere inspanningen dan voor meer algemene natuurwaarden. Daarbij moet rekening gehouden worden dat kleinere natuurgebieden en in het bijzonder lineaire landschapselementen ook van groot belang zijn voor het voortbestaan van kwetsbare en minder algemene soorten, o.a. door de migratiefunctie van deze landschapsekologische infrastructuur tussen grotere natuurgebieden.

Naast deze zones met hoog productieve landbouw komt er ruimte voor grote - onderling verbonden - landschapseenheden waar de landbouw op een veel minder intensieve manier wordt bedreven. In deze gebieden is er sprake van een grote mate van verweving van (bestaande of te ontwikkelen) eenheden natuurgebied met kleinschalige landbouwgronden waar natuurwaarden zowel aanwezig zijn op terreinen die minder intensief worden gebruikt (bv. speciale zorg voor het behoud en de ontwikkeling van weidevogelgebieden of van waterrijke, bloemrijke hooilanden) als waar natuurwaarden ook aanwezig zijn onder de vorm van een hoge dichtheid van (bestaande of te ontwikkelen) ekologische infrastructuur (houtsingels, hagen, poelen, (knot)bomenrijen, sloten, brede

bloemrijke bermen,...). Op de bedrijven in deze zones kan worden gestreefd naar productie van speciale landbouwprodukten ('biologisch' geteelde produkten, fruit van hoogstamboomgaarden, scharreleieren en -vlees,...) die aan hogere prijzen verkocht kunnen worden en waar een markt voor bestaat (naar in Nederland wordt aangenomen kan deze markt wel 10% van de totale agrarische productie beslaan). Ook op deze bedrijven is er sprake van een efficiënt management en van toepassing van hoogwaardige technologie. Om een voldoende hoog inkomen te bereiken kan de gemiddelde oppervlakte van deze bedrijven groter zijn dan die van bedrijven in het 'hoog-productieve' areaal en kan een additioneel inkomen worden verkregen uit natuurbeheer, recreatie, houtproductie of rechtstreekse verkoop van hoeveprodukten.

Dat het Nederlandse beleid op dit ogenblik al wordt georiënteerd in de richting van een meer 'milieuvriendelijke' landbouw, wordt geïllustreerd door volgende ontwikkelingen:

- de benadering van de doelgroep 'landbouw' in het Indikatief Meerjarenprogramma (IMP) Milieubeheer;

- het landbouwkundig onderzoek om door geïntegreerde bestrijding het gebruik van gewasbeschermingsmiddelen te verminderen;

- het niet inpolderen van de Markerwaard (voor de creatie van extra landbouwareaal); zodat de bestaande ekologische functie (overwinteringsgebied dat van internationaal belang is voor watervogels) behouden blijft;

- het terugdraaien van de beslissing tot inpoldering van het Noordfriese waddengebied Ferwerderadeel;

- het voornemen om de voorgestelde plannen voor de peilverlaging van de grondwaterstand in de zogenaamde veenweidegebieden niet meer te subsidiëren;

- het feit dat de Nederlandse minister voor Landbouw en Visserij "meer ziet in financiële ondersteuning van maatregelen ten behoeve van natuur- en landschapsbehoud in kwetsbare agrarische gebieden dan in vervroegde uittreding (van andere landbouwers)...". Hij voegt daaraan toe dat dit "in Europees perspectief gewenst en haalbaar is";

- het recente succes van het zogenaamde Relatienotabeleid dat financiële ondersteuning geeft aan landbouwers die landschapselementen onderhouden of die beheersovereenkomsten afsluiten voor de instandhouding van natuurwaarden op extensief gebruikte landbouwterreinen. Na jarenlange stagnatie is het oorspronkelijke wantrouwen van de Nederlandse boeren verdwenen en is nu voor 6.300 ha landbouwgrond een beheersvergoeding afgesproken.

De komende vijf jaar verwacht de minister dat voor zo'n 29.000 ha een beheersregeling zal worden afgesloten en hij voorspelt voor het jaar 2000 zo'n regeling voor 200.000 hectare landbouwgrond!

De Relatienota werd ondertussen vertaald in alle talen van de EG en vormt, volgens minister

Braks, een "zeer gewild exportartikel". Hijzelf en minister-president Lubbers promoten deze relatienota op topkonferenties zodat op Europees niveau het Nederlands beleid inzake natuurbehoud en landschapsbeheer als een modelvoorbeeld wordt genomen. In maart 1987 werd trouwens besloten dat ook vanuit de Europese Gemeenschap financiële steun zal komen voor landbouwers die er zich toe verplichten om gedurende minstens vijf jaar meer 'natuurvriendelijk' te gaan produceren.

EEN POGING TOT INTEGRATIE

Deze ontwikkeling van nieuwe beleidsvisies en de discussie rond het Gemeenschappelijk Landbouwbeleid vallen samen met het Europees jaar van het leefmilieu en met de start van het vierde Milieu-Aktieprogramma van de Europese Gemeenschap. Voor de eerste keer vormt dit Milieu-Aktieprogramma een poging tot een meer integrale milieubeleidsaanpak. Daar wordt mee bedoeld dat het milieubeleid moet worden geïntegreerd in de andere beleidssectoren (en niet in het minst ook in het Gemeenschappelijk Landbouwbeleid). Voor een efficiënt milieubeleid moet dus worden afgestapt van een gesegmenteerde aanpak. De ekologische konsekventies moeten al van in den beginne worden ingebouwd in de ontwikkeling van alle beleidssectoren. Meer specifiek voor het natuurbehoud in de open ruimte is het niet mogelijk om planten en dieren alleen "weg te stoppen" in reservaten. Alleen een visie zoals die aan de hand van het Nederlandse voorbeeld werd geschetst, gekoppeld aan een drastisch en efficiënt milieuhygiënebeleid, kan op lange termijn voldoende garanties bieden voor het voortbestaan van maximale verscheidenheid aan planten- en diersoorten. Daarbij kan worden vermeld dat de Nederlandse visie niet moet worden gezien als het zaligmakende middel om de overproductie te gaan oplossen, maar wel als een welbewuste heroriëntering van het landbouwbeleid ten bate van het natuurbehoud en de milieuzorg.

NOOD AAN EEN NIEUWE VISIE IN VLAANDEREN

De Nederlandse visievorming is heel inspirerend voor Vlaanderen. Maar in Vlaanderen staan, spijtig genoeg, nog een aantal hinderpalen in de weg om een dergelijke visie ook in de praktijk om te zetten. We proberen er enkele op een rijtje te zetten, met mogelijkheden om die knelpunten op te lossen:

-De bevoegdheidsverdeling tussen het nationale niveau (ministerie van landbouw) en het regionale niveau (in Vlaanderen zijn het natuurbehoud en de milieuhygiëne dan nog eens strikt gescheiden van de ruimtelijke ordening en van de landinrichting) is zeker niet bevorderlijk voor de ontwikkeling en uitvoering van een visie met betrekking tot de problematiek 'Landbouw en Milieu'. Het is dan ook absoluut noodzakelijk dat er een structurele samenwerking tot stand komt tussen het ministerie van landbouw en de verschillende

in deze materie bevoegde gemeenschapsministers om een naar het natuurbehoud én de milieuzorg georiënteerd landbouwbeleid uit te werken.

-Het ontbreekt aan de nodige ambtelijke slagkracht om een vernieuwende visie voor het ruimtelijk beleid in Vlaanderen naar voor te schuiven. Het is ondertussen al opnieuw een hele tijd stil rond het 'Strukturplan Vlaanderen'. En het 'Strukturenschema Landbouw' dat in het kader van dit Strukturplan werd voorbereid (nota bene door Stabo, het studiebureau van de Boerenbond) is vanuit het standpunt van ruimtelijke visievorming en zeker vanuit het natuurbehoud en de milieuhygiëne een gemiste kans. Niet alleen heeft zo'n 'Struktuurschema Landbouw' een strenge toetsing en bijpassing aan randvoorwaarden die door het natuurbehoud en de milieuhygiëne worden gesteld; evenzeer is er een goed uitgebouwd 'Struktuurschema Natuurbehoud' nodig.

-Te oordelen naar wat (nog altijd) 'in het veld' gebeurt, wordt het begrip 'landinrichting' bij ons nog altijd heel eng (té eng) geïnterpreteerd als de uitvoering van werken ten voordele van de landbouw (ruilverkaveling). Het natuurbehoud komt er bij deze aanpak niet of heel povertjes aan te pas.

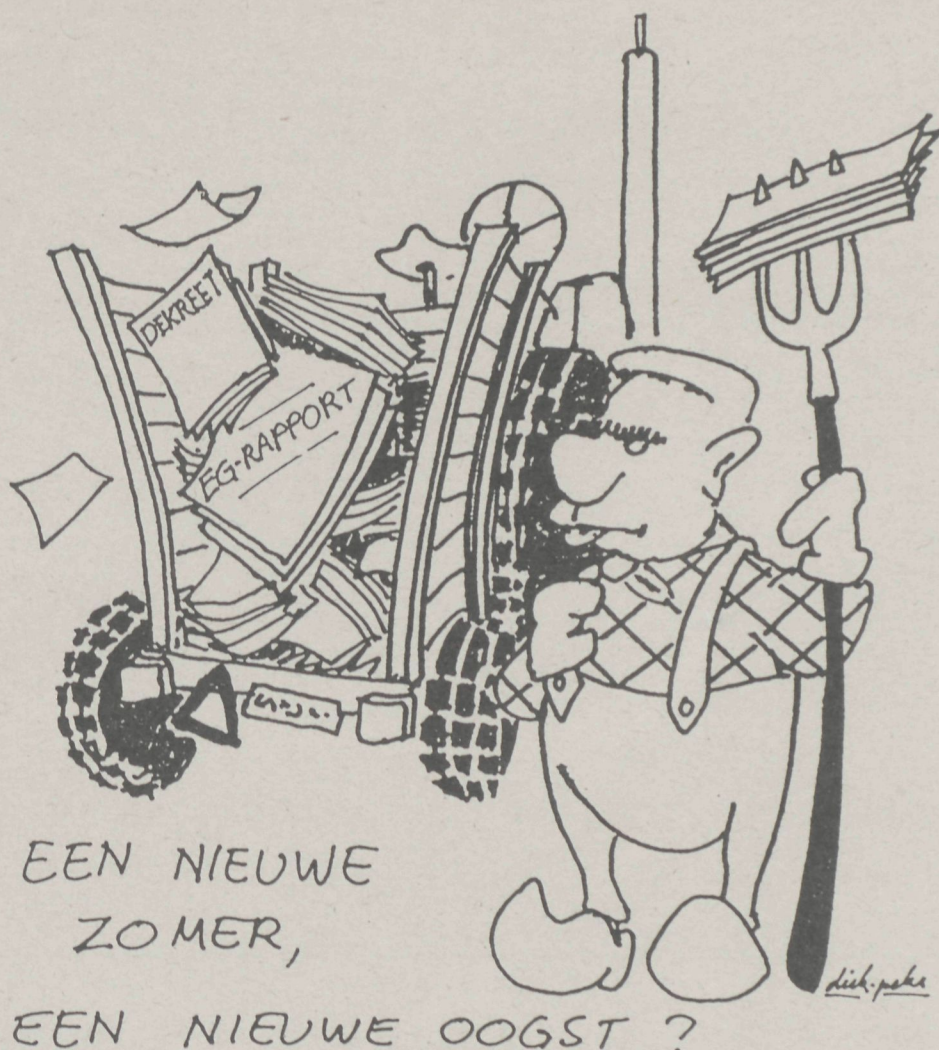
Om een nieuwe visie te realiseren is er dan ook een fundamentele mentaliteitswijziging nodig, zowel bij de beleidsverantwoordelijken (gemeenschapsminister bevoegd voor de landinrichting), als in de ambtelijke sfeer (Dienst Landbouw van het Bestuur voor de Landinrichting bij de AROL), bij de uitvoerders van ruilverkavelingen (Nationale Landmaatschappij) en bij tot op heden erg onafhankelijke doelkorporaties als de Polders & Wateringen.

De open ruimte moet worden benaderd als een multifunktionele ruimte, met ruilverkaveling (en waterbeheersing) slechts als een beperkt deel van de landinrichtingsmaatregelen. Het creëren van een grootschalige - zoveel mogelijk aaneengesloten - structuur van gebieden met als hoofdfunctie natuur en een netwerk van kleinere natuurterreinen en lineaire of puntvormige landschapselementen (de 'landschapsekologische infrastructuur') vormen even belangrijke en onmisbare elementen van de landinrichting als werkzaamheden zoals de ruilverkaveling. Dat impliceert ook dat, overeenkomstig deze visie, bij landinrichtingsprojecten, verschillende aksenten gelegd moeten worden: variërend van projecten met een overwegend naar landbouw georiënteerde aanpak tot projecten die overwegend gericht zijn op natuurbehoud, -beheer en natuurbouw. Binnen elk landinrichtingsproject moet het natuurbehoud op een ernstige manier bij de uitvoering van maatregelen in rekening worden gebracht.

-Een nieuwe visie bij planners en bij uitvoerders veronderstelt ook een vernieuwd instrumentarium, zowel in de juridische sfeer als in de ambtelijke organisatie en met betrekking tot de financiële middelen.

Dat wil o.m. zeggen:

-Een nieuw dekreet op het natuurbehoud, een nieuw dekreet op de landschapsbescherming en

een nieuw dekreet op de landinrichting die op elkaar zijn afgestemd en die het mogelijk maken om een structuur van gebieden met hoofdfunctie natuur en een degelijke landschapsekologische infrastructuur uit te bouwen.

-Een nieuw dekreet voor de werking van Polders & Wateringen, waarbij de inbreng van ekologische belangen wordt gewaarborgd.

-De uitbouw van de Dienst Planning bij AROL, zodat een degelijk Structuurplan Vlaanderen, met de diverse struktuurschema's, kan worden voorbereid.

-De volwaardige uitbouw van het Instituut voor Natuurbehoud dat o.m. moet zorgen voor de nodige ekologische informatie voor de ontwikkeling en de uitvoering van een Struktuurschema Natuurbehoud.

-De uitbouw van de Dienst Natuurbehoud bij AROL (met natuurbehoudskonsulenten in buitendienst) die moet instaan voor de verdediging van de natuurbehoudsbelangen in de ambtelijke sfeer.

-De integratie van het natuurbehoud in de beleidsvisie van het ministerie van landbouw dat,

in gestructureerd overleg met de voor deze materies bevoegde gemeenschapsministers, moet zorgen voor de ontwikkeling van een Relatienotabeleid naar Nederlands voorbeeld, met de inbreng van eigen financiële mogelijkheden, naast de ondersteuning die door de Europese Gemeenschap wordt geboden. In dit kader is het ook noodzakelijk dat projecten die gebruik willen maken van Europese fondsen, grondig getoetst worden op hun gevolgen voor natuur en milieu en dat b.v. verdere ontwatering van waterrijke gebieden niet meer gefinancierd kan worden.

-De ontwikkeling van een eigen dynamisch aankoopbeleid (dat betekent véél meer financiële middelen dan op het huidige ogenblik) van natuurterreinen in Vlaanderen (met als prioriteiten: duinen, bosnatuurreservaten en waterrijke natuurgebieden) en een voortdurende krachtige ondersteuning van de aankopen van partikuliere terreinbeherende natuurbehoudsverenigingen.

-De inschakeling van voldoende deskundigen inzake natuurbehoud en een heroriëntering van de financiële middelen in de richting van natuurbe-

houd en natuurontwikkeling bij de Nationale Landmaatschappij.

Last but not least, is er dringend behoefte aan een duidelijke visie op het milieubeleid, zoals dat in het Nederlands Indikatieve Meerjarenprogramma (IMP) Milieubeheer terug te vinden is. In zo'n IMP Milieubeheer moet de benadering van de doelgroep Landbouw duidelijk worden geprofileerd. In dit kader is een drastische aanpak van de mestoverschotten een absolute prioriteit. In Vlaanderen is op dit vlak dringend behoefte aan een effectieve regelgeving. Vanuit de milieubeweging is een dergelijke regelgeving alleen aanvaardbaar als de mestoverschotten worden benaderd als een structureel mineralenoverschot op het niveau van heel Vlaanderen, waarbij alleen de verspreiding via een mestbank zeker géén oplossing vormt. De gehanteerde normen voor de toediening van mengmest (én van kunstmest) moeten worden bepaald door randvoorwaarden die niet op landbouwkundige maar wel op milieudeskundige basis zijn gefundeerd.

Inzake de benadering van de doelgroep landbouw vormt ook de vermindering van - voor het milieu

gevaarlijke - gewasbeschermingsmiddelen door de ontwikkeling van geïntegreerde bestrijdingsmethoden een zeer belangrijk hoofdstuk.

Zowel bij de oplossing van de mestoverschottenproblematiek als bij het terugdringen van milieu-gevaarlijke gewasbestrijdingsmiddelen is het heel nuttig gebruik te maken van buitenlandse ervaringen. Maar ook de stimulering van toegepast en fundamenteel wetenschappelijk onderzoek kan belangrijke bouwstenen aandragen om deze problemen op te lossen. Argumenten als zou er onvoldoende wetenschappelijk materiaal voorhanden zijn om deze milieuproblemen op te lossen, mogen geen alibi vormen om de problemen op de lange baan te schuiven.

Beleidswerkgroep van de Belgische Natuur- en Vogelreservaten (mei 1987).

Reakties zijn steeds welkom: K. Elisabethlaan 57, 9000 Gent, 091/22 75 41.

ADVERTENTIE

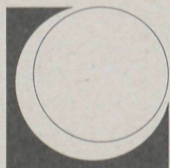
Stichting Leefmilieu : Bron van degelijke milieu-informatie...

- Een goed gedocumenteerde milieubibliotheek
- Een leerrijke daguitstap rond de thema's 'water' of 'bodem'
- Een tentoonstellingsstand

- Toelagen voor jongerenprojecten inzake natuurbeheer en landschapszorg
- Een antwoord op uw vragen rond milieuproblemen

... een stroom van publikaties!

- Tweemaandelijks blad 'Leefmilieu'
- Monografieënreeks 'Leefmilieu Nu'
- Reeks 'Leefmilieu-Dossiers'
- Reeks 'Leefmilieu-Documentatie'
- Juridisch Milieupendium
- Een lessenmap voor het basisonderwijs
- Een verslagboek 'Stadsecologie'

STICHTING LEEFMILIEU vzw

onder de auspiciën van de Kredietbank

p/a Kredietbank
Kipdorp 11, 2000 Antwerpen
tel. (03) 231 64 48

Openingsuren secretariaat en bibliotheek :
alle werkdagen van 9 tot 17 uur

wet & pers

VRAGEN EN ANTWOORDEN

Zoals bekend, werd bij een inspectie van 18 bedrijven in het Antwerpse industriegebied vastgesteld dat slechts twee van hen voldoen aan alle milieuvoorschriften. Oktaaf Meyntjens (VU) vraagt aan minister Lenssens welke initiatieven hij zal nemen om de betrokken sectoren meer verantwoordelijkheidszin bij te brengen. Antwoord: "Inzake het verantwoordelijkheidsgevoel in de betrokken sectoren wil ik het geachte lid erop wijzen dat op basis van de tussentijdse onderzoeksresultaten allesbehalve kan besloten worden dat er in de beschouwde sectoren een algemeen gebrek aan voldoende verantwoordelijkheidszin zou bestaan". Niet overdrijven, hé meneer Meyntjens. (Vl.R., V&A, nr. 14, 19.5.87; blz. 611, vraag 149 van O. Meyntjens)

André De Beul (VU) vraagt welke motivatie er is voor de deklassering van het natuurgebied Galgenschoor om de aanleg van een containerterminal mogelijk te maken. Minister Dewael antwoordt zeer lakoniek dat er gewoon geen motivatie is. "Aan de basis van de beslissing van de Vlaamse Exekutieve lag immers het onmiskenbaar Vlaams en nationaal economisch belang, dat gepaard gaat met de bouw van deze containerterminal." En het Vlaams en nationaal, en in dit geval zelfs internationaal, ekologisch belang? (Vl.R., V&A, nr. 15, 2.6.87; blz. 639-640, vraag 148 van A. De Beul)

In december 1986 verschenen in een Milieurama-artikel een aantal kanttekeningen bij een op 16.10.86 te Antwerpen gehouden studiedag over de verwerking van industrieel afval. Met enige vertraging werd dit ook door Jaak Gabriels (VU)

gelezen, zoals blijkt uit een aantal door hem gestelde vragen. In zijn antwoord hierop bevestigt minister Lenssens dat in het B.Vl.Ex. van 21.4.1982 de toezichthoudende OVAM-ambtenaren meer bevoegdheden worden verleend dan opgenomen in het afvaldecreet van 2.7.1981. Op de vermelde studiedag werd door een OVAM-ambtenaar aan de aanwezige industriële onbeschaamd de tip gegeven om bij eventuele processen de bevoegdheid van de OVAM-inspecteurs op basis van deze juridische inkonsekwentie aan te vechten.

Minister Lenssens bevestigt eveneens dat er geen hooggechloreerde koolwaterstoffen (o.a. PCB's) zullen kunnen verbrand worden in de INDAVER-installaties. Met andere woorden: deze al zo lang aangekondigde, bejubelde en alle problemen oplossende verwerkingsinstallatie voor giftig afval kan het meest giftige afval niet verwerken.

Over het afvalstoffenplan weet minister Lenssens te vertellen dat het verscheen in het BS van 25 april 1987. Wie enige zin voor speurwerk heeft, kan daarin onder de hoofding 'Andere besluiten' tussen het besluit om het Centrum voor Maatschappelijk Werk te Vilvoorde verder te erkennen voor 18 gesubsidieerde beroepskrachten en het besluit dat de bepalingen van de wet van 26.7.62 moeten worden toegepast voor de onteigeningen door de Nationale Maatschappij voor Waterleidingen op het grondgebied van Nieuwerkerken, Sint-Truiden en Bilzen voor de uitvoering van watervoorzieningswerken, de volgende tekst van 8 (acht) lijnen aantreffen:

"Bij besluit van de Vlaamse Exekutieve van 25.2.87 werd het plan inzake de verwijdering van afvalstoffen zoals bedoeld in artikel 14 van het decreet van 2.7.81 betreffende het beheer van afval-

stoffen goedgekeurd. Het plan geldt voor de periode 1986-1990. Overeenkomstig artikel 18 §3, van genoemd dekreet van 2.7.81, ligt het plan vanaf de tiende dag na huidige publikatie ter inzage bij de afvalstoffenmaatschappij, de gewestelijke ontwikkelingsmaatschappijen en bij de in artikel 16 vermelde gemeenten." Zo, dat is wat minister Lenssens verstaat onder "verschijnen in het Belgisch Staatsblad". Hij zou er trouwens goed aan doen om art. 18 §3 van het afvaldekreet volledig te lezen. Dat vermeldt namelijk ook: "Het plan wordt bij uittreksel bekend gemaakt in het Belgisch Staatsblad". Minister Lenssens voelt blijkbaar ook geen enkele schaamte om in het BS van 25 april 1987 een plan af te kondigen dat geldt vanaf 1 januari 1986. (VL.R., V&A, nr. 16, 16.6.87; blz. 674-675, vraag 189 van J. Gabriels)

Volgens **Edgard Vandebosch (CVP)** is het een publiek geheim dat de nationale en Vlaamse diensten die belast zijn met de milieuzaken onderbemand zijn en dat de controle en het toezicht niet gebeurt zoals het zou moeten. Op de vraag of er middelen voorzien worden om aan deze toestand iets te veranderen antwoordt minister Lenssens dat het geen gemakkelijke opgave is om in het licht van de preciaire budgettaire situatie meer middelen voor de milieu inspecties te kunnen vrijmaken. Het leggen van andere prioriteiten zou nochtans een oplossing zijn. (VL.R., V&A, nr. 17, 30.6.87; blz. 752, vraag 206 van E. Vandebosch)

Vicky Albert (PS) stelde aan minister van landsverdediging de **Donnée**, de vraag wat de personeelssterkte is van de militaire detachementen die instaan voor de bewaking van de kerncentrales, en hoe dat personeel verdeeld is over de centrales van Mol, Doel en Tihange. Als antwoord vermeldt het bulletin van Vragen en Antwoorden: "Om militaire veiligheidsredenen zal het antwoord persoonlijk medegedeeld worden aan het geachte lid". Nogal wiesdes. (Kamer, V&A, nr. 27, 26.5.87; blz. 2826, vraag 139 van V. Albert)

Op vraag van **Johan Sauwens (VU)** gaf staatssecretaris De Meester alles behalve geruststellende cijfers vrij wat betreft het hormoongebruik bij slachtvee. In 1984 bleek 7,3% van de onderzochte stalen positief te zijn, in 1985 3%. En dan gaat het in stijgende lijn: 6,3% in 1986 en 12,3% van de dit jaar al onderzochte monsters. Telkens een stijging van 100% dus. Het ware misschien beter als mevrouw De Meester in de Konfrontatie-uitzendingen wat minder de wetgeving zou afbreken, die ze verondersteld wordt te doen naleven. Een beetje afstand nemen van kortzichtige Boerenbondstandpunten zou ook al geen kwaad kunnen. (Kamer, V&A, nr. 27, 26.5.1987; blz. 2848-2849, vraag 89 van J. Sauwens)

BELGISCH STAATSBAD

Omzendbrief van 4 juni 1987 betreffende bermbeheer door publiekrechtelijke rechtspersonen (BS 17.6.1987): brief aan de Vlaamse openbare besturen waarin het bermdekreet van 27.6.84 'verduidelijkt' wordt.

Gebruikte afkortingen:

HBvL: Het Belang van Limburg
DFET: De Financieel-Economische Tijd
GvA: Gazet van Antwerpen
HLN: Het Laatste Nieuws
DM: De Morgen
DS: De Standaard
HV: Het Volk

BS: Belgisch Staatsblad
B.Vl.Ex.: Besluit van de Vlaamse Exekutieve
KB: Koninklijk Besluit
MB: Ministerieel Besluit
V&A: Vragen en Antwoorden
VL.R.: Vlaamse Raad

Van de in deze rubriek vermelde persartikels, wetten, dekreten, besluiten, en vragen & antwoorden kan schriftelijk of telefonisch een kopie worden aangevraagd bij de Bond Beter Leefmilieu, Aarlenstraat 25, 1040 Brussel, tel. 02/230 94 10. Duidelijk vermelden waarvan je een kopie wenst. Bij de kopies wordt er een overschrijvingsformulier gevoegd, waarmee het verschuldigde bedrag (5 fr. per kopie + verzendingskosten) kan worden gestort.

KB van 2.6.87 houdende reglementering van de uitvoer, de invoer en de doorvoer van afvalstoffen (BS 19.6.87): bepaalt de voorwaarden en de formaliteiten waaraan sinds 19 augustus moet voldaan worden voor de in-, uit- en doorvoer van afvalstoffen.

PERSOVERZICHT

OCS eist konsekvent beleid over afvalverbranding op zee (DFET 13.6.1987): over de verwerkingsmogelijkheden van het van elektriciteitscentrales op steenkool afkomstige vliegas.

Beestjes, een plaag voor de chemie (Trends 18.6.1987): over de resistentie die talrijke insecten en bacteriën ontwikkelen tegen pesticiden en antibiotika.

Methania brengt donderdag eerste lading Algerijns LNG naar Zeebrugge (Antoon Wouters; DS 20.6.1987): over de gastanker Methania en de procedure die gevolgd wordt bij het toekomen, lossen en weer uitvaren ervan in de haven van Zeebrugge.

Monsanto gooit de poort open (Peter Renard; Knack 24.6.1987): over de campagne van het chemische bedrijf Monsanto om van zijn kwalijke reputatie van vervuiler af te raken.

Belgische wieken moeten het hebben van vreemde winden (DM 24.6.1987): over het nieuwe windmo-

lenpark te Zeebrugge en de promotie van de Belgische windmolentechnologie.

Duwvaartkanaal, A24 en TGV (DFET 26.6.1987): over de mogelijke infrastructuurwerken die de Kempen bedreigen.

Milieuvergunning moet het blazen oppoetsen (J.P. De Lamper; GvA 30.6.1987): over de op komst zijnde milieuvergunning, die een aanpassing betekent van de huidige wetgeving op hinderlijke inrichtingen, en de bestaande exploitatie-, bouw- en lozingsvergunningen zal coördineren.

Het water was er te vuil (Peter Renard; Knack 1.7.1987): over de noodzakelijke gecoördineerde internationale aanpak om de waterkwaliteit van Maas en Schelde te verbeteren.

Brussel durft weer dromen (Kurt Reviers; Trends 2.7.1987): over het nieuwe Brusselse mammoetproject om in de Leopoldwijk een internationaal kongrescentrum met 300.000 m² kantoren, winkels, vergaderzalen, tentoonstellingsruimtes en woningen te bouwen.

Oude verflaag: opgepast voor loodvergiftiging bij kinderen (Tilly Stuckens; DS 18.7.1987): over giftige loodbevattende verflagen die in sommige oude huizen voorkomen.

Grindboeren maken van Maasland gatenkaas van duizenden hektaren (Gerry De Mol & Ivo Konings; DM 23.7.1987): over hoe het Maasland stilaan verwoest wordt als gevolg van de activiteiten van de grindboeren, en de talrijke hand- en spandiensten die hen verleend worden om dit mogelijk te maken.

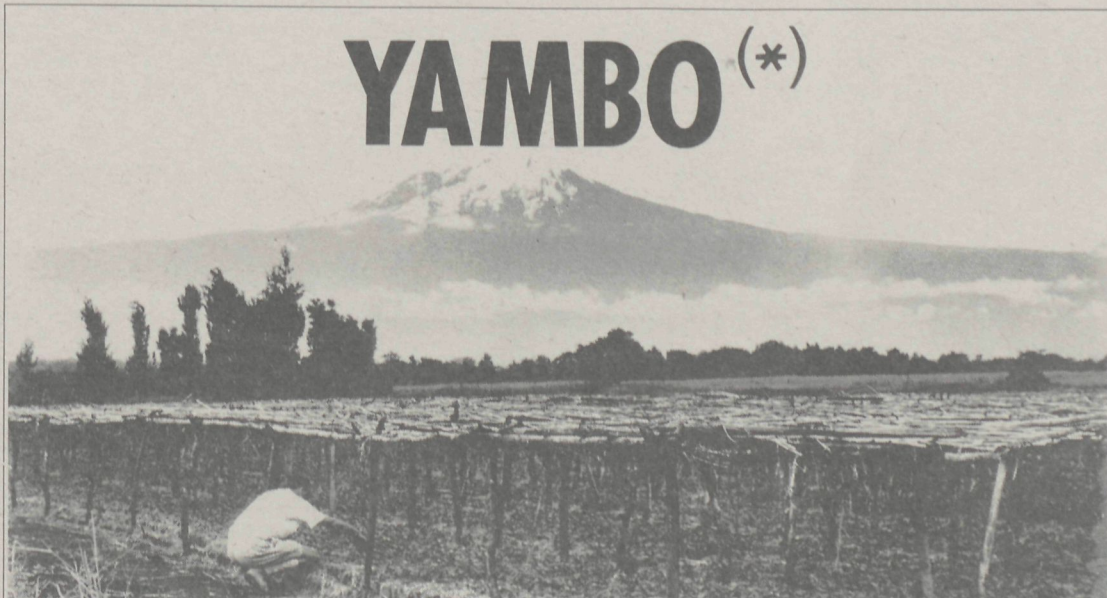
NMBS mist de trein (Jos Gavel; De Rode Vaan 23.7.1987): over de talrijke perikelen bij de NMBS: IC/IR-flop, personeelsvermindering, afbouw openbaar vervoer, geldtekort,...

"Brussel restaureert met de harde hand" (HV 30.7.1987): over het vaak ontbrekende of verkeerde beleid dat in Brussel gevoerd wordt om de gevels van oude burgerhuizen te bewaren en te restaureren.

Dirk Serneels

ADVERTENTIE

Foto: VIDOC (Vander Documentatie) Koninklijk Instituut voor de Tropen - Amsterdam

(*) 'Yambo' betekent zoveel als 'goeie dag' in het Kiswahili. Het is ook de naam van de nieuwe koffie van de Oxfam-Wereldwinkels.

Yambo is een mengeling van de beste koffies uit Angola, Nicaragua en Tanzania. Drie landen die in de eerste plaats werken aan de basisnoden van de hele bevolking. Door deze koffie te kiezen, geef je dit beleid betere kansen.

Bovendien krijgt de boer een eerlijke prijs voor z'n werk. En dat maakt Oxfam-Wereldwinkels precies zo anders.

Eerlijke banden met derde wereldlanden

091/23.01.61

MARINA'S

KLEYNE VLAKTE

Reeds sedert 1980 duiken steeds weer geruchten en konkrete plannen op voor een marinahaven in de Zwinbosjes of een golfterrein in de daarbij aansluitende Kleyne Vlakte te Knokke. Ten dele ten gevolge van de bedreiging voor deze natuurgebieden, die uitging van de door de immobiliënssektor geïnspireerde toeristische projekten, werden beide als één geheel onder de noemer van landschap gerangschikt (Besluit van de Vlaamse Exekutieve op 9.2.1983). Zo werd een nieuwe beschermingsmaatregel getroffen, in aanvulling op de bestemming van natuur- of reservaatgebieden, ingetekend op het gewestplan Brugge-Oostkust (KB 7.4.1977).

De eigenaars en initiatiefnemers van deze projekten konden zich hier evenwel niet bij neerleggen. Financieel bekeken is dit omwille van de uitzonderlijke spekulatieve waarde van deze kustduinen en van de zone tussen het Zwin en het Zoute meer dan begrijpelijk. Achter de schermen werd dan ook onverdroten aan nieuwe formules gewerkt. Na het mislukken van het oorspronkelijke jachthavenplan, dat aan de fiktieve Ontwikkelings- en Investeringsmaatschappij toegeschreven werd (1980-82), werden actief alternatieve formuleringen van hetzelfde basisprojekt gezocht. Een plan van de Dienst der Kust van het ministerie van Openbare Werken beschreef in november 1983 acht mogelijke inplantingsplaatsen voor een jachthaven aan de Oostkust. Dit was een zoveelste aflevering in het weinig fraaie steekspel rond de oorspronkelijke overeenkomst ter compensatie van het toeristische verlies in Heist ten gevolge van de havenwerken in Zeebrugge. De compensatie bestond uit een jachthaven tegen de oostelijke strekdam. Reeds lang wordt Openbare Werken liever niet aan de vroegere belofte herinnerd en verbergt het zich achter bevoegdheidskonflikten tussen nationale regering met bevoegdheid over zee en havenuitbouw en de Vlaamse deelregering (strand en recreatie). Het plan uit eind 1983 moet dan ook als een afleiding van de oorspronkelijke bedoeling van een jachthaven in Heist gezien worden. Het opent alleszins de weg naar een alternatief Knokke en tekent zonder schroom en zonder in enige mate re-

kening te houden met de reeds negen maanden eerder genomen beschermingsbesluiten in het gerangschikt gebied twee mogelijke inplantingsplaatsen in. Het bestaan van deze plannen werd later steeds door de minister van Openbare Werken in antwoorden op parlementaire vragen ontkend. De door de NV **Compagnie Immobilière du Zoute** en derhalve door het **Knokse gemeentebestuur** gewenste marina komt Openbare Werken prima uit; het laat hen de handen vrij over de bufferzone tussen Heist en Zeebrugge.

Eens bleek dat omwille van de gevoeligheid van het dossier bij de publieke opinie en de beperkingen die de wetgeving op de ruimtelijke ordening, (vertaald in het gewestplan, en de rangschikingsbesluiten op de Zwinbosjes, Kleyne Vlakte en Groenpleinduinen) gelegd hadden, de jachthaven niet op korte termijn gerealiseerd kon worden, werd het geweer van schouder veranderd. De golfplannen voor de Kleyne Vlakte, verleidelijk als een nieuwe "groene long" voor Knokke voorgesteld, kaderden in de nog steeds heersende trend "Vlaanderen schreeuwt om golfterreinen" of de gekende "golf van golven". Talrijke projekten werden naar voor geschoven, niet zelden in natuur- of bosgebieden. Deze waren vaak als gave gehelen bewaard gebleven en hadden een interessante ekologische ontwikkeling gekend, precies door een homogenere (groot)eigendomsstructuur. Nog steeds hebben AROL (de Administratie voor Ruimtelijke Ordening en Leefmilieu) en de parallelle administraties in

de kabinetten van de Vlaamse deelregering, in de eerste plaats het kabinet van minister Pede, geen geïntegreerde aanpak van het golfprobleem geformuleerd. Een gemeenteraadsbesluit uit februari 1985 steunde het golfproject in de Kleyne Vlakte, wat gezien de plaatselijke politieke verhoudingen niemand kon verwonderen. Opnieuw reageerden pers, publieke opinie en hogere politieke instanties duidelijk afwijzend en leek het project in de doofpot gestopt...

BLIJVENDE BEWEGING ACHTER DE SCHERMEN

Op 23 december 1986 vergaderde vermoedelijk voor het eerst een nieuwe werkgroep met vertegenwoordigers van AROL, Openbare Werken, de Provincie West-Vlaanderen, de Gewestelijke Ontwikkelingsmaatschappij en de gemeente Knokke-Heist met als doel de ontwikkeling van de toeristische infrastructuur van de Oostkust. Alhoewel het vergaderingsverslag enkel stelt dat de mogelijkheid van een marina in het Zoute onderzocht moet worden, bestaan er te Knokke hardnekkige en verontrustende geruchten dat de vertegenwoordigers van AROL en Openbare Werken op zijn zachtst uitgedrukt "sympatie" hadden voor de aanleg van een marina in de zone van de vroegere 'Swimming Pool du Zoute', een dagrecreatiegebied zonder faciliteiten voor verblijfsrecreatie op het gewestplan. Ten opzichte van de vroegere plannen zou een beperkter deel (tussen 5 en 10 hektaren) van het gerangschikte reservaatgebied ingenomen worden. Naar verluidt zou Openbare Werken zich

zelfs bereid verklaard hebben een bedrag tussen 750 miljoen en 1 miljard eventueel te budgetteren voor de bouw van de twee strekdammen vanuit de marinahaven doorheen de duinengordel. Men kan zich toch terecht vragen stellen over de wenselijkheid overheidsgelden uit het budget van Openbare Werken aan de bouw van deze voorhaven en sluis te besteden. Dit project blijft in de eerste plaats op een elite-groep gericht, terwijl brede lagen van de bevolking kunnen profiteren van een goed beheerd uitgestrekt natuurgebied, dat tot het gemeenschapspatrimonium behoort.

Precies in dezelfde periode, december 1986, kort na de verdenking op een "binnenkamers engagement" vanwege AROL en Openbare Werken, lekten de plannen van het architectenbureau AUSIA (architecten M. Benoit en Th. Verbiest, Vandendrieschelaan 36, 1150 Brussel) voor de nieuwe marina in het Zoute te Knokke uit. Deze plannen waren reeds in maart 1986 afgewerkt. De argumentatie voor de aanleg van de marina wordt in de begeleidende tekst vooral op een gebrek aan toeristische infrastructuur in het noordelijke kustgedeelte toegespitst. We twijfelen er echter sterk aan dat de marina de enige goede formule zou zijn om dit op te vangen. Ongetwijfeld is het de meest wingtgevende weg maar kan een eventueel tekort aan faciliteiten voor de zeilsport even goed door de oorspronkelijk in Heist geplande jachthaven verholpen worden. Hoe frekwent dit ook op plaatselijk politiek niveau op gemeenteraadszittingen en informatievergaderingen beweerd wordt en de noodzaak van een jachthaven voor Heist be-

Het Zwin nabij het gesloten zwemdok.

klemtoond wordt, dit engagement naar de bevolking toe vertaalt zich geenszins in politieke inzet of enig lobbywerk bij de bevoegde ministeries. Integendeel, vooral schepen van ruimtelijke ordening Ruysschaert, pleit voor marina en golf in de Zwinbosjes.

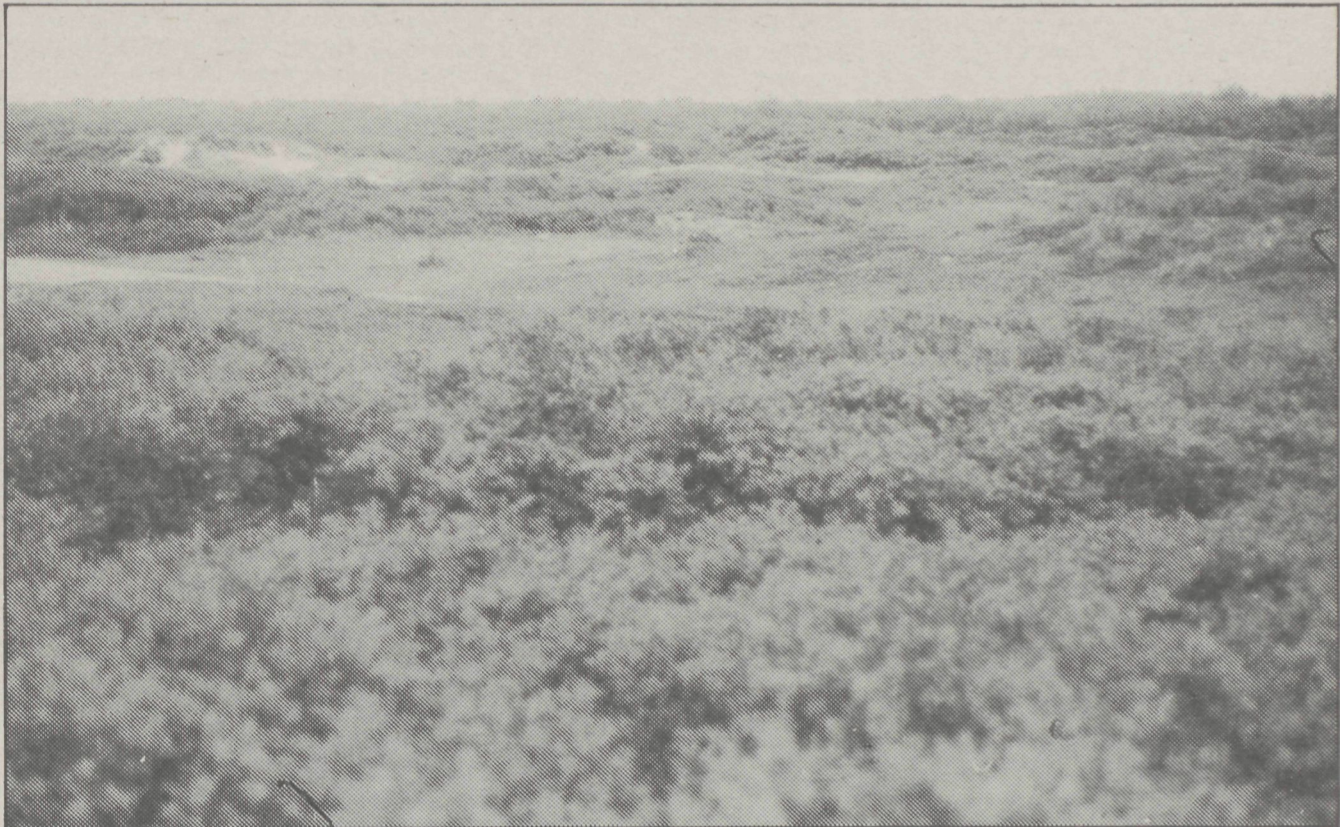
VOLDOENDE ALTERNATIEVEN

Alternatieven voor de toeristische uitbouw van de Oostkust zijn er voldoende. In de eerste plaats moet Heist van een renovatieprogramma kunnen profiteren. Naast de bouw van de jachthaven tegen de oostelijke strekdam van Zeebrugge, kan dit o.m. bestaan uit het aanleggen van de bufferzone tussen Heist en Zeebrugge als een parkgebied met recreatiefaciliteiten. Momenteel wordt deze zone, na het beëindigen van de aanvoer en de opstapeling van de rotsblokken voor de bouw van de strekdammen in feite tegen de oorspronkelijke afspraak met de gemeente Knokke-Heist in, door de Maritieme Brugse Zeevaartinrichting ingepalmd voor de toekomstige uitbouw van roll on roll off faciliteiten.

Bovendien rust op dit gebied de hypotheek door een veto vanwege de NATO: het rangeerstation moet blijven bestaan, ook na het beëindigen van de aanvoer van materiaal voor de strekdammen, om als vormingsstation voor transporten van troepen en militair materieel te kunnen fungeren. De zware verkeershinder doorheen Heist naar Zeebrugge wacht op een oplossing, die dringend nodig is om het leefklimaat en hiermee de toeristische aantrekkingskracht van het ondervetegenwoordigde Heist te verbeteren. Hiervoor lijkt de aanleg van een nieuwe havenweg vanaf Dudzele, ten westen van het Schipdonk- en Leopoldkanaal, in het havengebied zelf, ter vervanging van de nu gebruikte Heistlaan, de meest geschikte keuze. De Put van Duinbergen wacht reeds lang op een nieuwe bestemming, die ongetwijfeld een aanwinst in toeristische infrastructuur kan betekenen; een bestemming die deze zone op het gewestplan heeft.

Het gewestplan voorziet bovendien ook een uitgebreide TRP-zone (bestemming van Toeristisch Recreatie Park) in de buurt van het station, dat nog volledig (gedeeltelijk omwille van de landbouwfunctie) onaangesneden is gebleven. Al deze mogelijkheden zouden bovendien kunnen leiden tot een betere spreiding van toeristische infrastructuur doorheen een gemeente waar veel politiek werk en investeringsinspanningen al te sterk op het Zoute afgestemd worden. Tenslotte mag men niet uit het oog verliezen dat de eens befaamde Swimming Pool du Zoute met openlucht en overdekte zwembaden o.i. moedwillig door de NV Compagnie Immobilière du Zoute gesloten werd om het verval te bespoedigen en zo zonder al te veel kleerscheuren voor een marina met luxe-appartementen plaats te maken. Gezien de financiële situatie van de gemeente Knokke had dit zwembad met gemeentelijke inbreng open gehouden kunnen worden. Een gemeentelijke inbreng, die overal te lande nu als vanzelfsprekend en onvermijdelijk beschouwd wordt.

Ontgetwijfeld bestaan er voldoende problemen rond de verdere uitbouw van de Oostkust om er een werkgroep op hoog niveau over op te richten. De ervaring leert evenwel dat een dergelijk type werkgroep de beslissingsfase soms wel onmiddellijk voorafgaat. Er bestaat een sterke indruk dat men in de eerste plaats marina en golf in de Zwinbosjes zou willen regelen. In ieder geval lijkt het onontbeerlijk dat de problematiek van de Oostkust in zijn geheel aangepakt wordt, dat de discussies openlijk gevoerd zouden worden en dat omwille van het uitzonderlijk belang van de natuurgebieden rond het Zwin, van meetafaan als duidelijk vertrekpunt zou geformuleerd worden dat deze zone met alle gerangschikte gebieden (Groenpleinduinen, Zwinbosjes, Kleyne Vlakte, Zwinreservaat en Nieuwe Hazegraspolder) integraal zou behouden en beheerd worden. Daarom is het een fout in dit overleg geen vertegenwoordigers uit de sektor natuurbehoud (Dienst Natuurbehoud van AROL, Instituut voor Natuurbehoud of Hoge Raad voor het Natuurbehoud) te betrekken. Bijzonder misleidend is immers het argument uit de inleidende tekst van het rapport van het architectenbureau AUSIA dat de wandeldijk langs de zee met de marina een "waardig eindpunt" zou krijgen en dat de Zwinbosjes en het Zwin zelf op die manier een definitieve afscherming van de bestaande bebouwde zone en dito bescherming zouden krijgen. Zo wordt o.m. het onderbreken van de wandelmogelijkheid langs strand en dijk in de richting van Cadzand door de sluizen en voorhavengeul als een positieve ontwikkeling terzake voorgesteld. Men moet er steeds blijven op wijzen dat er geen prachtiger eindpunt van de wandeldijk dan het natuurgebied van de Zwinbosjes zelf kan bestaan. Het ekologische preadvies in verband met de implanting van een marina van de v.z.w. Lisec, dat deel uitmaakt van het marinahavendossier van het architectenbureau AUSIA, benadrukt duidelijk de onderlinge afhankelijkheid van het reservaat van het Zwin en de kwaliteit van de Zwinbosjes als bufferzone. Maar uit deze korte studie blijkt de hoge intrinsieke waarde van de Zwinbosjes met een hoge variatie aan milieus en landschapstypes en een uitgebreide lijst van zeldzame en karakteristieke maritieme soorten. Ook beschrijft Lisec de belangrijkste knelpunten. Op landschappelijk-visueel vlak omvat dit o.m. de wijziging van de kustlijn door het aanleggen van de voorhaven, de visuele obstructie in de richting van Cadzand door de 12 meter hoge dijken van de voorhaven en de gebouwen van de appartementen. Voorts zal de aanleg van de jachthaven ongetwijfeld een invloed hebben op de waterhuishouding van dit kustgedeelte met doorsijpeling van zoutwater en duinen, waar de scheidelijnslijn tussen zout en zoet water slechts op 2 meter diepte ligt. Verder is er een direct verlies van oppervlakte natuurgebied en kan de verzilting een belangrijke verarming en wijziging van de duinvegetatie tot gevolg hebben. Tijdens de werken is er onvermijdelijk een belangrijke verstoring van het milieu. De toeristische aantrekkingskracht van de marina en de daarbij verhoogde recreatiedruk op de omliggende Zwinbosjes zullen praktisch zeker een doorslaggevende negatieve invloed hebben. Eenzelfde positieve indruk over het belang van de

110 ha Zwinbosjes: één groot aaneengesloten duinlandschap.

Zwinbosjes kan ook uit de recent gepubliceerde Biologische Waarderingskaart van België (Ministerie van Volksgezondheid en van het Gezin; Instituut voor Hygiëne en Epidemiologie; Koördinatiecentrum van de biologische waarderingskaart, verklarende tekst bij kaartbladen 5 en 13, blz.17 tot 27) worden afgeleid. Daar worden de Zwinbosjes een uniek, uitgestrekt complex van droog duingrasland, vochtige, mesofiele graslanden en struweel genoemd. De beoordeling omvat duidelijk de Kleyne Vlakte, het zuidelijk gedeelte van het gebied, dat als weiland in gebruik is. "Als de waardevolste schakel van het Zwin naar gekonsolideerd duin-dijk-polderlandschap moet het complex 'De Zwinbosjes' en de weiden ten noorden van de Hazegraspolderdijk gezien worden daar het geheel van gradiënten mineraal-humeus, droog-nat, kalkrijk- kalkarm, zandig-kleilig en zoutzoet hier in een landschappelijke eenheid bewaard gebleven zijn." Juist door die eenheid en door de omvang van het terrein heeft men hier een unieke - en inderdaad aan onze kust de enige - kans een dergelijk landschapstype op een duurzame manier tot ontwikkeling te laten komen, mits een oordeelkundig inwendig beheer. Dit beheer is echter dringend wegens de snelle overwoekering door ruigtekruiden en hoog opgroeiende grassen als duinriet en hennegras en vooral duindoorn.

EEN TWEEDE AFLEVERING IN HET GOLFDOSIER

Na het uitlekken van deze nieuwe marinahavenplannen en de ronduit negatieve reactie van de

publieke opinie en pers werd het opnieuw stil. Er werd dan in de eerste plaats maar weer aan de "zachte onderbuik" van het natuurgebied gewerkt. Het golfterrein voor de Kleyne Vlakte werd opnieuw actief gepromoveerd. Begin december 1986 werd door de NV Compagnie Immobilière du Zoute bij minister van cultuur Dewael, die de bevoegdheid heeft over rangschikkingsbesluiten van monumenten en landschappen, een beheersplan van de Kleyne Vlakte ingediend. Bij nader toezien komen de voorgestelde beheerswerken neer op de aanleg van een golf. Vanuit AROL werd gelukkig binnen de gestelde nipte termijn van 20 dagen gereageerd op deze aanvraag. Bij afwezigheid van reactie op een dergelijke aanvraag voor beheerswerken in een gerangschikt gebied binnen die 20 dagen, zou de initiatiefnemer deze immers zonder verdere procedurele of vergunningsverplichtingen uitgevoerd kunnen hebben.

Dit illustreert nogmaals de enorme gaten in de wetgeving op de ruimtelijke ordening. Het dossier werd in de eerste plaats uitgesteld omwille van de onvolledigheid van de ekologische studie van de Zwinbosjes en de Kleyne Vlakte, vervat in de aanvraag. Bepaalde perioden van het jaar werden onvoldoende geïnventariseerd. Tegen de volgende zomer zijn deze aanvullingen vanwege de biologen, die ingehuurd werden door de NV Compagnie Immobilière vermoedelijk klaar. Dan kan over dit golfdossier op korte termijn door de minister een beslissing getroffen worden, zonder een duidelijke verplichting verder advies in te winnen, bijvoorbeeld van de Koninklijke Commissie voor Monumenten en Landschappen of de Hoge Raad van het

Natuurbehoud of het Instituut voor Natuurbehoud. Dit scenario zou dan aansluiten bij de bedoeling van het gemeenteraadsbesluit van februari 1985 om de golf in de Kleyne Vlakte strikt juridisch binnen de grenzen en bepalingen van het rangschikkingsbesluit te realiseren.

Dat er zo weinig informatie over de behandeling van elk van de golfterreindossiers doorsijpelt en dat de administratie (AROL) vanuit het kabinet van minister Pede, binnen de Vlaamse deelregering belast met de ruimtelijke ordening, gelast werd elk dossier en elke aanvraag onmiddellijk aan het kabinet door te sturen, zijn indirecte aanwijzingen van het belang dat daar aan het golfprobleem gehecht wordt. Het wijst er ook op dat men wel eens een vooral politiek geïnspireerde beslissing zou kunnen nemen.

Vanuit de Dienst Koördinatie en Planning binnen AROL werd door landschapsdeskundige M. Willems een nieuw rapport opgesteld, **'Golf in de stroomversnelling: golfterreinen voor Vlaanderen'**. Het is een vervolg op een vroeger dokument van mei 1985, dat een inventaris van zowat alle Vlaamse terreinen die voldeden aan de definitie van mogelijke inplantingsplaatsen voor golfterreinen volgens de toenmalige minister van ruimtelijke ordening Akkermans bevatte. In een antwoord op een vraag in de Vlaamse Raad (9 juli 1985) had deze immers gesteld dat hiervoor enkel op het gewestplan als recreatie- of woongebied aangeduide zones, en bij voorkeur gebieden met een tijdelijke bestemming zoals zandwinnings- en stortterreinen in aanmerking kwamen. Dit technisch korrekte antwoord sloot dus in feite landbouw- en natuurgebieden uit. In het herwerkte rapport van AROL werden hun voorstellen geaktualiseerd, getoetst aan de wensen van de Koninklijke Belgische Golffederatie en aan de konkrete gang van zaken, de feitelijk ingediende of voorgestelde golfterreinen. De Belgische Golffederatie stelt een vrij evenwichtige spreiding van nieuwe golfterreinen doorheen Vlaanderen voor. Op korte termijn worden nieuwe vestigingen in volgende zones gewenst: De Panne-Nieuwpoort-Veurne, Knokke-Damme-Zeebrugge, Torhout-Tielt-Roeselare, Geel-Mol-Herentals, Zottegem-Ninove-Denderleeuw, een uitbreiding van de bestaande Limburg Golf en Country Club te Houthalen. Op langere termijn worden nog 5 bijkomende nieuwe golfterreinen in volgende regionale omschrijvingen gewenst: Hasselt, Bornem-Hamme-Dendermonde, Leuven-Tienen-Aarschot, Aalter-Zomergem-Maldegem en Edegem-Lier-Willebroek. Bij de beschrijving van de initiatieven vanuit de privé-sektor (tot september 1986) stelt de rapporteur objectief vast dat de "uitbreidingsmogelijkheden van de golfsport uiteraard ook langs de kant van de privé-sektor een goed gehoor gevonden hebben. De vastgoedsektor is in het algemeen zeer sterk geïnteresseerd in het realiseren van de "zo nodige" golfterreinen. De aanleg van een golfterrein onafgezien van de investeringskosten i.v.m. de konkrete realisatie betekent in de eerste plaats ernstige valorisatie van het vast-goed op zich.... Het aangeboden potentieel van ruimten geschikt voor de aanleg van golfterreinen blijkt dan bij nader inzicht steeds te behoren tot park-

gebieden, bosgebieden, landbouwgebieden met landschappelijke waarde, natuurgebieden of zones bezwaard met klasseringsbesluiten. Kortom zones die totaal ingaan tegen de voorgestelde zones door de Dienst Koördinatie en Planning, en waarbij "de aanleg van een golfterrein geen intrinsieke globale landschappelijke verbetering met zich meebrengt." Een zeer objectieve stem vanuit de administratie die naar waarde geschat moet worden. Uit het rapport blijkt dus duidelijk hoe in de praktijk de officiële of officieuze voorgestelde projecten in de regel niet beantwoorden aan de doelstellingen van AROL zelf, maar het is niet duidelijk hoe hierover op het niveau van de kabinetten gedacht wordt. Bovendien valt op hoe in het gewest Brugge-Oostkust niet minder dan vijf min of meer reële projecten naar voor geschoven worden. Is dit dan een Mekka voor de golfsport?

POLITIEKE EN EKOLOGISCHE WAARDE

De sterke politieke druk voor een marina en een golf in de Zwinbosjes, of voor om het even welk lukratief projekt, zoals blijkt uit het recente gerucht dat er zelfs plannen voor een hotel bestaan op de plaats van de vroegere Swimming Pool, moet door de bevoegde hogere politieke instanties in het Europees jaar van het leefmilieu duidelijk tegensproken en een halt toegevoegd worden. De waarde van het groot onversnipperd gebleven complex van de Zwinbosjes en de Kleyne Vlakte blijkt uit de teksten van de rangschikkingsdossiers en de biologische waarderingskaart voor Vlaanderen. Ze wordt nog gedetailleerder in het licht gesteld door de komende publikatie als een extra-nummer van het tijdschrift 'Duinen' van de Duinenwerkgroep binnen de Belgische Natuur- en Vogelreservaten van een themanummer over de Zwinbosjes.

Het gaat om bijdragen over flora en vegetatie van het Zwinbosjescomplex, paddestoelen, broedvogels en insecten. De konklusies zijn duidelijk: alleen al door zijn diversiteit aan milieus en de kwaliteit daarvan in ekologisch opzicht, die zich uit in een hoog aantal (zeer) zeldzame soorten, de specificiteitsgraad van zeer veel samenstellende soorten en de hoge soortenrijkdom in het algemeen, behoort het gebied botanisch tot de allerbelangrijkste natuurgebieden in Laag-België. Aan de kust kunnen alleen het duingebied van Oostduinkerke-Nieuwpoort en het staatsnatuureservaat van de Westhoek zich hieraan meten. Ook voor broedvogels heeft het Zwinbosjescomplex (Zwinbosjes en Kleyne Vlakte) een uitzonderlijke waarde. Het gebied bezit een zeer hoge broedvogeldichtheid en een opvallend hoge soortenrijkdom, waarbij ook zeer zeldzame soorten aanwezig zijn. De grote variatie aan waardevolle biotopen geeft niet alleen vestigingsmogelijkheden voor aan zeer verschillende biotopen gebonden soorten; voor een aantal soorten vormen ze ook een komplementaire waarde als broed-, voedsel- en rustgebied. Dit is onder meer het geval voor de Kleyne Vlakte, waar nog enkele van de zeldzaamste broedvogels van ons land voorkomen. Het teloorgaan, zelfs gedeeltelijk, van dit gebied zou dan ook en onherstelbaar verlies betekenen. Wat paddestoelen betreft, is het Zwin-

bosjescomplex een zeer soortenrijk gebied, met daarenboven een belangrijke concentratie van zeldzame soorten. Bepalend hiervoor is de grote variatie (opnieuw) van waardevolle biotopen als wilgenbroekbosjes, elzenbroekbos en de gradiënten natdroog en zoet-zilt in de graslanden. Veel soorten maken deel uit van een uiterst zeldzaam vegetatietype, Hygrophorusgrasland, dat hier buitengewoon goed ontwikkeld is en waarvan het belang niet genoeg benadrukt kan worden. Voor sprinkhanen en zweefvliegen is dezelfde veelheid aan biotopen de oorzaak van een uitzonderlijke rijkdom aan zeldzame soorten. Meerdere sprinkhanen komen langs de kust alleen in de Zwinbosjes voor.

Het algemeen besluit is dan ook dat het complex van Groenpleinduinen, Zwinbosjes en Kleyne Vlake één ekologisch geheel met zeer uiteenlopende kleine stukjes is. Deze grote variatie is verantwoordelijk voor een zeer verscheiden en rijke flora, met een eigen karakter, dat elders in de duinen niet voorkomt. Bij de dieren weerspiegelt zich ook een analoog breed gamma aan levensomstandigheden met een grote broedvogeldichtheid met een hoog aantal, vooral zeer zeldzame soorten. Dit leidt dan ook tot een aantal algemene besluiten, die een konkrete toepassing op het Zwinbosjescomplex van het 'tien punten-eisenprogramma' van de Duinenwerkgroep van de BNVR vormen zoals die op de recente internationale duinendag voorgesteld werden.

Er kan geen sprake zijn van nieuwe verkavelingen in het Zwinbosjescomplex, ook niet in de Groenpleinduinen. De Zwinbosjes dienen als één onversnipperd geheel bewaard en beheerd te worden. Plannen voor aanleg van marina's, golfterreinen of andere grondopslopende toeristische projecten in de kustduinen en sommige waardevolle over-

gangen naar de polder moeten daarom steeds krachtig en definitief geweigerd worden.

Elke beschermingsmaatregel moet ten volle gerespecteerd worden. Bescherming door bestemming als natuur- of reservaatgebied op het gewestplan of rangschikkingsbesluiten mogen geenszins prijsgegeven worden. De uitzonderingsvoorschriften en het minidekreet mogen er evenmin toegepast worden. Bovendien moet men actief bijkomende beschermingsstatuten zoeken, die gevonden kunnen worden in bijvoorbeeld de oprichting van een grensoverschrijdend natuurgebied binnen een bestaande Beneluxovereenkomst op grensoverschrijdende natuurgebieden of in de ter studie liggende vergunningsplicht voor vegetatiewijziging in natuurgebieden.

Gezien het intern beheer van private duingebieden problematisch blijft en deze kwalitatief zeer waardevolle en onvervangbare biotopen door het uitblijven ervan stelselmatig achteruitgaan, zou aan de eigenaars een beheersplicht opgelegd moeten worden. Een in ruil hiervoor toegekende partiële vrijstelling van onroerende voorheffing kan hiervoor een aanmoediging zijn. Gespecialiseerde organen zoals het Instituut voor Natuurbehoud moeten hun rol spelen in het opmaken en evalueren van beheersplannen en de dienst voor Natuurbehoud van AROL moet een effectieve controle kunnen uitoefenen.

Op lange termijn kan enkel verwerving van de duingebieden in kwestie het behoud verzekeren. Samen met de Groenendijk te Oostduinkerke, en de Houtsaegerduinen te De Panne, behoren de Zwinbosjes te Knokke tot de hoogste prioriteiten.

Dirk Vogelaers

GEWETENSBEZWAARDEN GEVRAAGD:

Werkplaats voor Bewoners In de Ruimtelijke Ordening, BIRO vzw, Hoogpoort 9-13 te 9000 Gent, tel. 091/23 49 18, zoekt voor haar sekretariaat in Gent een gewetensbezwaarde.

Taken: uitbouw dokumentatie, begeleiding en ondersteuning van bewonersinitiatieven op het terrein van huisvesting, woonomgeving, stads- en dorpsvernieuwing, ruimtelijke ordening. Meer inlichtingen te bekomen op bovenstaand adres.

ATOL, studie- en dokumentatiecentrum voor 'aangepaste' technologie in ontwikkelingslanden zoekt een gewetensbezwaarde.

ATOL zoekt iemand die zal meewerken aan de vraag- en antwoorddienst, die informatie over 'aangepaste' technologie doorspeelt aan individuele ontwikkelingshulpverleners en aan projecten in de Derde Wereld. De voorkeur gaat uit naar iemand met een technische vooropleiding (niveau industrieel of universitair ingenieur), met een ruime kijk op de hele technische problematiek in ontwikkelingslanden, ook buiten zijn eigen vakgebied, met globale belangstelling voor ontwikkelingssamenwerking en internationale politiek, met een actieve beheersing van liefst Frans en Engels.

Belangstellenden nemen contact op met ATOL, Blijde Inkomststraat 9, 3000 Leuven, tel. 016/22 45 17.

ADVERTENTIE

RIJKSUNIVERSITEIT GENT

FAKULTEIT VAN DE LANDBOUWWETENSCHAPPEN

CENTRUM VOOR MILIEUSANERING

POSTGRADUAAT TOT HET BEKOMEN VAN DE GRAAD VAN:

-LICENTIAAT IN DE MILIEUSANERING
-APOTHEKER-SPECIALIST IN DE MILIEUSANERING
-INGENIEUR IN DE MILIEUSANERING

Duur: éénjarige studie met mogelijkheid van spreiding.

Inlichtingen: Sekretariaat, Centrum voor Milieusanering, J. Plateastraat 22, 9000 Gent, tel. 091/25 75 71 post 4106.

● Eternit, je weet wel de dynamische buizenproducent uit Kapelle-op-den Bos, heeft een voorstel geformuleerd om het mestoverschot weg te werken. Via pijpleidingen wordt het goedje naar Zeebrugge gepompt en daar via tankers in zee gedumpt. Nog nooit van eutrofiëring gehoord zeker?

● Begin november gaat in Australië de World Challenge voor door zonne-energie aangedreven auto's van start over een afstand gelijk aan die van Madrid naar Moskou. Een idee voor Parijs-Dakar?

● De WHO (Wereldgezondheidsorganisatie) heeft becijferd dat de gezondheid van 600 miljoen mensen gevaar loopt door de uitstoot van zwaveldioxyde. Aan de top van de meest vervuilde steden staat Milaan met 190 mikrogram SO_2 per m^3 lucht (WHO-richtlijn: 40-60 mikrogram).

● De bestendige deputatie van de provincie Noord-Brabant (NL) heeft zich uitgesproken tegen de aanleg voor een speciale spoorlijn voor de TGV. De boerkens van 1830 wonen niet langer alleen in Vlaanderen.

● Minstens 29 mensen zijn gestorven door het eten van vergifdigde vis en schaaldieren in Guatemala. Oorzaak: pesticidengebruik in de katoenplantages.

● Many Ruys, hoofdredakteur van De Standaard, heeft zowaar een editoriaal gewijd aan de verloedering van ons milieu. Is er dan toch nog hoop voor dit lage landje bij de zee?

● In Vlaanderen staan liefst 61.608 woningen leeg die nochtans van voldoende kwaliteit zijn om bewoond te worden. Aldus een studie van de administratie voor huisvesting. Bijna 40% hiervan zijn alleen al in Gent en in Antwerpen terug te vinden.

● De Nederlandse overheid heeft 6.000 vaten met het giftige methylbromide - een omstreden grondontsmettingsmiddel - teruggestuurd naar Frankrijk. De vaten waren niet goedgekeurd voor dit gas maar voor butaan. Op de vaten was over de naam butaan een plaatje gelast met de naam methylbromide. O ja, bij een lek moesten 4 mensen in het ziekenhuis worden opgenomen.

● India gaat de Aziatische leeuw beschermen. Dringend wordt het wel: er zijn amper 400 exemplaren meer over in een 1.200 km^2 groot bos in de deelstaat Gurafat.

● In de Ganges zullen vleesetende schildpadden worden uitgezet om de rivier te zuiveren van gedeeltelijk veraste menselijke overschotten. Ook veel stuks vee verdwenen in de Indische heilige rivier.

● De Boergondische wijngaardslakken zijn alarmerend radioactief. Per kilo wordt tot 10 becquerel genoteerd. Oorzaak: de Tsjernobylramp.

● De Nederlandse bevolking heeft vorig jaar bijna 12 miljard kilometer afgelegd per fiets. In 1980 was dat iets meer dan negen miljard kilometer, een stijging van 29%. Het gebruik van de auto nam in dezelfde periode met liefst 22% toe.

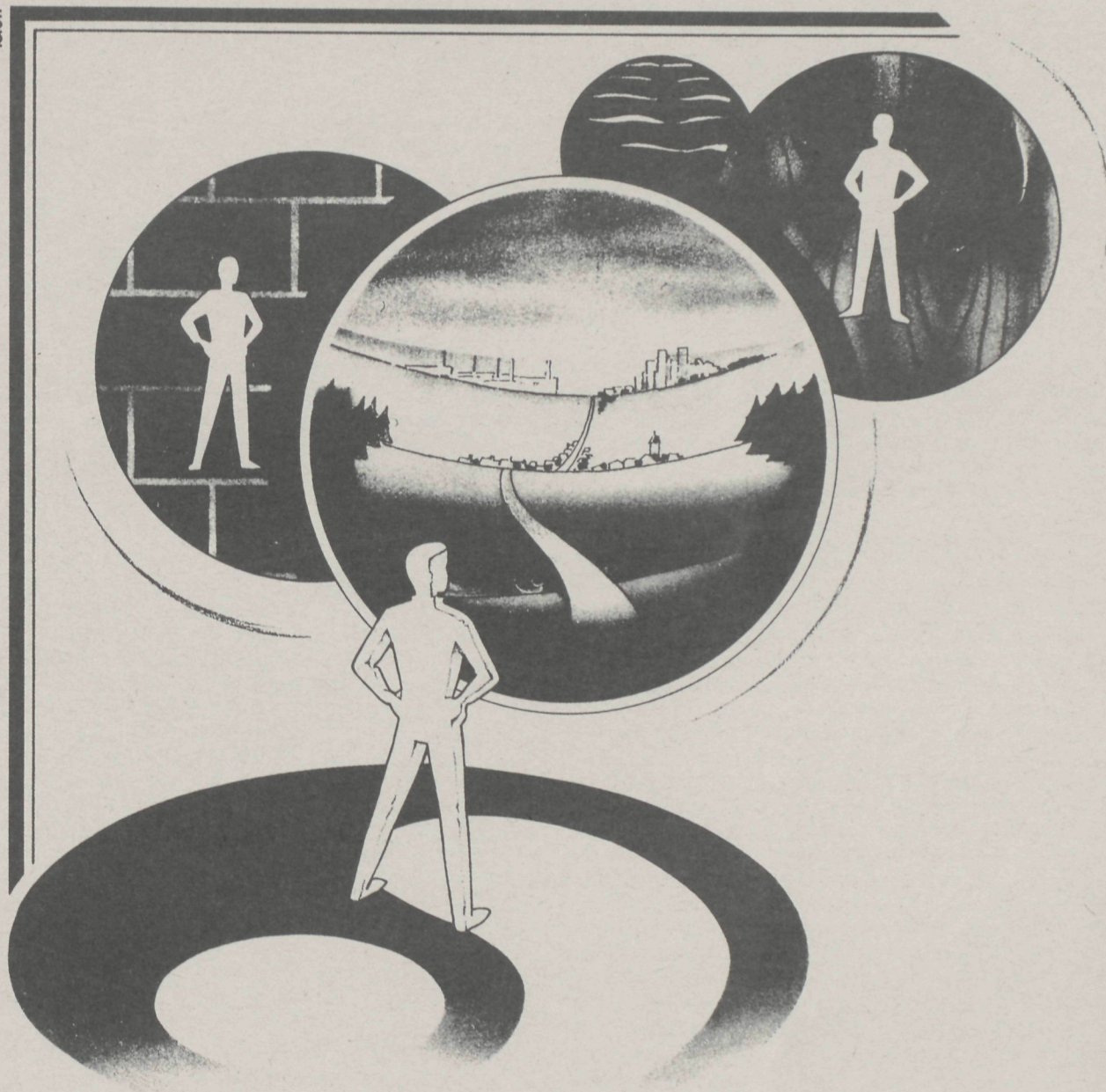
● In de USA zijn de laatste 5 jaar 6.928 ongevallen gebeurd met toxisch chemische producten. Hierbij werden zowat 1.500 mensen gewond en vielen 135 doden. Dit komt neer op 5 ongevallen per dag door lekken met toxische chemische substanties.

● Tijdens een openluchtmiss in Zuid-Tirol noemde de Paus de bescherming van het milieu een kristelijke plicht.

● In 1980 botsten 102 vrachtwagens met gevaarlijke ladingen in ons land, meestal in bebouwde kommen.

● De regionale regering van Wiesbaden (BRD) wil een stort maken van de Merselput bij Darmstadt, volgens paleontologen zowat de belangrijkste vindplaats ter wereld van fossielen.

Dirk Van Melkebeke

**VOOR
DE NATIONALE
LOTERIJ
IS HET
LEEFMILIEU
BELANGRIJK.**

DE JAPANSE WALVISVAART

Enkele dagen geleden werd mijn aandacht getrokken door een foto van een terugkerende Japanse walvisvaartbemanning die heel krachtig, ten teken van protest, met gebalde vuist slogans schreeuwden tegen o.a. de internationale milieubeweging die er oorzaak van is dat hun, en voor Japan naar het schijnt vitale, arbeidsactiviteit dreigt verloren te gaan. Het heeft er mij toe aangezet om even na te gaan of Japan werkelijk nood heeft aan dit walvisvlees en daarvan afgeleide produkten. Het resultaat van dit mini-onderzoek is verbijsterend.

Behalve voor een handjevol dorpen aan de kust, bestaat er in Japan geen traditie i.v.m. consumptie van walvisvlees. Het voorziet slechts in een heel miniem, en nog steeds afnemend, gedeelte van het dagelijks menu. De bewering als zouden de Japanse walvisvaarders de gedode dieren volledig verwerken, is evenzeer een misvatting, aldus bevoegde walvisexperts.

Tijdens de dertiger jaren wierpen de Japanse pelagische vloten jaarlijks honderden miljoenen kilo's walvisvlees in het Antarktische water. Ze gebruikten enkel de olie. De traditie is eveneens ver te zoeken. Tot WO-II kregen weinig Japanners walvisvlees op hun bord, behalve dan in enkele afgelegen kustoornden die jaarlijks slechts enkele honderden walvissen doodden voor plaatselijke consumptie. Gebrek aan transport en moeilijkheden met koeling hielden het vlees van de markten in grote steden weg.

Japan begon pas in het midden van de jaren '30 met de grootscheepse pelagische walvisvaart zoals die door de Noren ontwikkeld werd. Gigantische fabrieksschepen en snelle jachtboten, ontworpen in Noorwegen, drongen door in de Antarktische wateren en richtten een ongelooflijke slachtpartij aan onder de laatste grote walviskuddes. Maar de Japanners namen niet aan de jacht deel voor het vlees, zoals andere landen dat wel deden. Vermoedelijk verdwenen in de dertiger jaren meer dan 1.000.000.000 kilo walvisvlees in zee. Alleen de walvisolie werd bewaard om verwerkt te worden tot margarine, cosmetika en smeermiddelen. Deze olie was trouwens niet eens voor de Japanse markt bedoeld, want een wet bepaalde dat ze aangewend moest worden om buitenlandse deviezen aan te trekken uit het Westen. De eigenlijk pelagische jacht begon in het seizoen 1934-1935 (zomer in Antarktika!) wanneer 'Nippon Suisan' een afgedankt Noors fabriekschip kocht, de 'Antartic', tesamen met een vloot jachtschepen. De explosieve uitbreiding van hun vloot zorgde op relatief korte tijd voor een fenomenale winst in buitenlandse deviezen die noodzakelijk waren voor het militaire apparaat in volle expansie. In 1937, wanneer het fabriekschip 'Nisshin Maru' terugkeer-

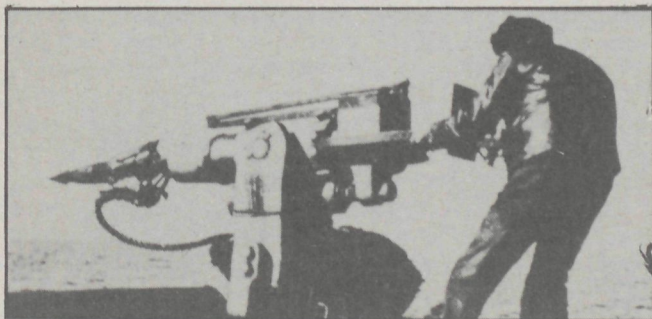
de naar Japan na het verwerken van 1.116 dieren, verklaarde kapitein Kantaro Okamoto fier dat zijn vloot een netto-winst had gerealiseerd van 25.000.000 yen (uit die tijd!!). Het zou duren tot 1939 vooraleer voor het eerst walvisvlees in Japan aan land gezet werd afkomstig uit de Antarktische wateren, en uiteindelijk was dit slechts een fractie van de duizenden dieren die door de 6 Japanse walvisvloten gedood werden. Een volwassen **blauwe walvis** weegt ongeveer 30 tot 40 ton, een **bultrug** meer dan 15 ton. Zelfs in het seizoen 1940-1941, met de dreiging van WO-II aan de horizon, was Japan het enige land dat zijn walvisvloot zuidwaarts stuurde. Zij bracht in totaal 9.464 ton walvisvlees mee terug. Dat was minder dan 1 ton van elk der 9.983 gedode dieren (3.214 blauwe vinvissen, 3.711 vinvissen, 2.394 bultruggen en 644 Noorse vinvissen).

VERDRAGEN

Tegen het einde der dertiger jaren werden tussen de belangrijkste walvisvarende landen verdragen afgesloten om de over-exploitatie van **blauwe vinvissen** en andere overbejaagde soorten binnen bepaalde grenzen te houden. Dit gebeurde niet uit ekologische overwegingen, maar eerder om de jacht in stand te houden. Japan weigerde niet alleen dergelijke verdragen te ondertekenen of er zich aan te houden, het bleef gewoon van de onderhandelingsstafel weg. De afspraken behelsden een stop van de jacht op o.a. zogende kalveren en moederdieren met jongen. De uiteindelijke reden waarom Japan gewoonweg weigerde om zelfs maar rudimentaire maatregelen te nemen om de jacht te beschermen was de uitzonderlijk grote druk die door de Japanse economie uitgeoefend werd vanwege de oorlog die er heerste met China. Al de pelagische vloten die naar Antarktika werden gestuurd, waren eigendom van **Nippon Suisan Kabushiki Kaisha**, waarvan de hoofdaandeelhouder de zware staatsindustrie uit Mandsjoerije was. Deze onderneming was de belangrijkste economische en industriële arm van het Japanse leger in Mandsjoerije. Het objektief van 'Nippon Suisan',

en dit is terug te vinden in de jaarverslagen van 1941, was het verzamelen van buitenlandse deviezen en voedselvoorraden voor het Japanse leger. De produktie van soya en andere plantaardige oliën in Mandsjoerije maakte het voor de regering mogelijk om de invoer van door Japan geproduceerde walvisolie in het land te verbieden. (Er was dus een invoerverbod van eigen produkten. Dit moet vermoedelijk een primeur geweest zijn in de wereldgeschiedenis). De olie werd verkocht in Europa, voornamelijk in Groot-Brittannië, waardoor de nodige fondsen verzameld werden om de oorlogsinspanning op het Aziatische vasteland verder te kunnen zetten.

Het was pas na WO-II dat Japan, in puin en onbekwaam om zijn bevolking te voeden, op de walvis aangewezen was om in voedsel te voorzien. Ironisch genoeg was het generaal Douglas Mac Arthur, de Amerikaanse bevelhebber van de geallieerde bezettingstroepen, die Japanse walvisjagers ertoe aanspoorde om te gaan jagen voor het vlees. Hoewel het grootste gedeelte van de vloot tot zinken was gebracht tijdens WO-II, werden twee fabrieksschepen in ijlstempo hersteld en reeds in 1946 uitgestuurd op walvisjacht. In 1951, wanneer Japan weer een autonome staat werd, ging de regering grote leningen aan om een snelle uitbouw van de walvisvaartindustrie te bewerkstelligen. De Japanse jagers bleven hun slachtkapaciteit maar opvoeren tot ongeveer in het midden

Afweergeschut tegen walvissen

der jaren '60. De slachting, de grootste uit de geschiedenis van de walvisvaart, zou voor de **blauwe vinvis** de commerciële uitroeiing betekenen. Uiteindelijk gingen de Japanners er mee akkoord de jacht op de **blauwe vinvis** te staken nadat hun zeven fabrieksschepen en ongeveer 100 jachtschepen tijdens een gans seizoen geen enkele **blauwe vinvis** konden vangen.... In de jaren '30 werden er jaarlijks gemiddeld 15.000 van deze dieren gedood.

GLADDE JAPAN ZELF UIT DE MARKT GEKONKURREERD

Japan begon de na-oorlogse walvisvaart te domineren omdat het beschikte over afzetmarkten voor walvisolie en -vlees. De andere walvisvarende landen, met als belangrijkste Noorwegen, werden volledig met economische maatregelen uit de uitermate lukratieve Japanse markt gedreven. In 1965 bracht een walvis voor het vlees alleen reeds ongeveer 12.000 frank (1965!) per ton op; in dat jaar

werd er 147.000 ton aangevoerd. Een klein reken-sommetje met daarbij een aanpassing vanwege de veranderde economische situatie laat al vlug inzien dat we hier met een fabuleuze business te maken hadden. Alleen al op het vlees verdienden de Japanners dubbel zoveel als de Noren. Over alle walvisprodukten tezamen was hun winst zelfs het drievoud. Goedkopere, en kwalitatief niet mindere, vervangprodukten voor walvisolie betekenden de doodsteek voor de grootschalige Noorse walvisvaart.

Van 10 volledig uitgeruste vloten in 1950, bleven er in 1963 nog 4 over. In 1969 geen enkele meer. Tegen 1970 was de structuur van de walvis-economie verschoven van olie naar vlees. Plantaardige oliën gingen meer en meer margarine op basis van walvis-blubber vervangen. Synthetische olie werd ontwikkeld die de potvisolie als smeermiddel gingen vervangen. Vanwege steeds meer afnemende vangsten, moet Japan steeds meer hoeveelheden vlees van andere walvisvarende landen kopen. De Japanse walvisvaarders mogen dan wel beweren dat walvisvlees een vitaal bestanddeel is van het dagelijks menu, in realiteit echter staat walvisvlees voor minder dan 1/10 van een percent van alle proteïnen die verbruikt worden. Meer dan 60% van het gekonsumeerde vlees komt niet van de eigen vloot, maar wordt geleverd door Rusland, Noorwegen en IJsland. Er wordt/wordt ook gebruik gemaakt van diensten van landen die het met de richtlijnen van de Internationale Walvisvaart Commissie niet zo nauw nemen en ook van afzonderlijke piraatwalvisvaarders waarvan de 'Sierra' en de 'Tonna' wel de meest beruchte waren.

Tot slot nog even de volgende bedenking. Japan is een der rijkste landen ter wereld, en zou zonder enig probleem zijn komsumptie van walvisvlees kunnen vervangen door rundsvlees, ingevoerd vanuit Australië en Argentinië. In plaats daarvan werd de import van rundsvlees door protektionistische maatregelen onmogelijk gemaakt om de eigen vee-stapel te beschermen. Het marktaandeel van walvisvlees in Japan is uiterst miniem. Een piepklein deel ervan, de fijnste brokjes, worden in exklusive zaken als dure lekkernijen aan de man gebracht. De rest, en dit is het overgrote deel van alle diepgevroren walvisvlees dat door de gezamenlijke vloten aan land wordt gezet, wordt gekonsumeerd door drie bevolkingsgroepen die geen enkele inspraak hebben in wat er op hun bord terecht komt: schoolkinderen, militairen en gevangenen.

Ward Dossche

Naschrift

Hoewel er geen walvisvlees in de EG ingevoerd wordt, staat het toch nog steeds, onder zeer exotische en onontcijferbare Oosterse benamingen, op de spijkaart in Japanse restaurants... ook in België. Vermoedelijk gaat het hier om de variëteit 'Groenlandse walvis' die effectief vanuit Groenland ingevoerd wordt. Het walvisvlees wordt eigenlijk niet ingevoerd want het is er reeds, omdat Denemarken (EG-lid) wat betreft buitenlandse zaken nog steeds de Groenlandse politiek bepaalt.

DE EUROPEANEN EN HUN LEEFMILIEU

Op verzoek van het direktoraat-generaal milieuzaken van de kommissie van de Europese Gemeenschap werd in 1986 in de twaalf landen van de EG een studie verricht. Een identieke vragenlijst werd voorgelegd aan representatieve groepen van de bevolking met de leeftijd van 15 jaar en ouder.

Omdat de Bond Beter Leefmilieu een belangrijke rol wil spelen naar de beleidsmakers toe, geven we een kort overzicht van wat de 'Europeaan' als reden naar voor brengt om in milieubescherming te investeren en wat hij tenslotte denkt over de overheidsmaatregelen i.v.m. leefmilieu.

De beleving van de milieuproblematiek en van het nut van de milieubescherming verschilt per bevolkingslaag. Aan de hand van het toegepaste criterium betreft het verschil in essentie één antwoord: de opvatting dat de milieubescherming noodzakelijk is voor de economische groei hangt samen met het opleidingsniveau, een post-materialistische instelling en de mate van bezorgdheid ten aanzien van het milieu, zoals deze is geanalyseerd t.a.v. het lokale milieu en de urgentie van de milieuproblematiek. De opvatting dat er soms moet worden gekozen tussen economische groei en milieubescherming varieert vrij duidelijk met het inkomensniveau. De politieke overtuiging is eveneens van invloed op deze twee antwoorden.

Voor de Europeanen is de primaire reden om te investeren in de milieubescherming dat zij bezorgd zijn ten aanzien van hun gezondheid en levensomstandigheden. Een op twee personen denkt hierbij aan de bescherming van de gezondheid, een op de drie denkt aan de plezierige manier van leven en bijna even veel aan maatregelen tegen de achteruitgang van de kwaliteit van het bestaan. In dit verband wordt de ondersteuning van een milieubeschermingsbeleid zeer individueel getint: de investeringen op dit gebied worden in eerste instantie gerechtvaardigd door het behoud van het leefklimaat van de burger.

In vergelijking met de voorafgaande redenen zijn de economische redenen (het aantrekken van nieuwe vestigingen en het bevorderen van toerisme) nauwelijks van invloed op de meningsvorming: slechts één op de tien mensen noemt deze reden. Een uitzondering hierop is de opvatting van één op de vier mensen dat een milieubeschermingsbeleid de werkgelegenheid kan bevorderen. Dit laatste aspekt hangt echter eveneens samen met de levensomstandigheden van de burgers. Een vierde van de ondervraagde personen noemde tenslotte het behoud van de natuurlijke hulpbronnen.

In de voor investeringen in de milieubescherming genoemde redenen, zijn er duidelijke verschillen per land. In Denemarken, Italië en Griekenland noemt men vooral "het behoud van natuurlijke hulpbronnen". In Duitsland en Portugal wordt meestal gevonden dat het leefklimaat in de streek zo prettig mogelijk gemaakt moet worden. In Ier-

land, het Verenigd Koninkrijk, Frankrijk en België is men vooral voor het aantrekken van ondernemingen. In Nederland, Duitsland en Luxemburg staan vooral het tegengaan van de achteruitgang van de kwaliteit van het bestaan en de bescherming van de volksgezondheid centraal. Zuiver economische redenen (bevordering van het toerisme en de werkgelegenheid) worden vooral in Italië en in mindere mate in Frankrijk en Ierland genoemd.

De door de ondervraagde personen aangegeven redenen om te investeren, kunnen ook variëren volgens andere criteria. Twee belangrijke uitkomsten dienen hier te worden vermeld. In de eerste plaats hangt de bezorgdheid ten aanzien van het behoud van natuurlijke hulpbronnen samen met de cognitieve motivering, en met sociale aspecten zoals het inkomensniveau. Het belang dat wordt gehecht aan het behoud van de kwaliteit van het bestaan, verschilt naar gelang van post-materialistische instelling en politieke gezindheid. Het verschil tussen deze twee typen parameters, enerzijds cognitief en anderzijds idealistisch, doet vermoeden dat het milieu op twee manieren kan worden benaderd: vanuit een zekere kennis van de problematiek, of vanuit de politieke overtuiging.

Bijna twee derde (66%) van de Europese bevolking onderkent bij de overheid een zekere wil om milieumaatregelen te treffen. Velen zijn echter duidelijk teleurgesteld over de effectiviteit van de maatregelen. Met andere woorden: de getroffen maatregelen lijken in de ogen van het publiek eerder goede voornemens dan daadwerkelijke pogingen het milieu te beschermen. De meningen hierover lopen per land nogal uiteen: in Denemarken, Duitsland en Nederland hoort men meer positieve geluiden, maar ook in deze landen is de meerderheid van mening dat de overheidsmaatregelen niet doeltreffend zijn. In Ierland, Spanje en Portugal laat men zich hierover ronduit negatief uit, en een grote minderheid meent dat de overheid helemaal niets aan milieubescherming doet.

De opinie over de doeltreffendheid van het milieubeleid hangt nauwelijks samen met cognitieve factoren (zoals het opleidingsniveau en post-materialistische instelling). Zij varieert daarentegen vrij duidelijk als functie van sociaal-politieke factoren, d.w.z. politieke overtuiging en tevredenheid over het functioneren van de democratie, ofwel als functie van het geluksgevoel, zoals de tevredenheid met het leven dat men leidt. Deze oriëntering van de parameters doet vermoeden dat het middel van de milieubescherming bepaalde politieke doelen dient en gepaard gaat met een zekere vorm van politieke stellingname. Deze analyse lijkt tenslotte deels bevestigd doordat de mening over de milieubeschermingsmaatregelen van de overheid weinig verband heeft met de bezorgdheid ten aanzien van de milieuproblematiek. De beleving van de problematiek speelt geen echte rol. De mening over de overheidsmaatregelen varieert daarentegen met de mate van bezorgdheid ten aanzien van het lokale milieu. Dit is begrijpelijk aangezien de centrale overheid vooral maatregelen treft op nationaal niveau.

LG

berichten

BRUISENDE ARDENNEN: C'EST FOU

In samenwerking met de Wielewaal afdeling Schelde-Leie, werd door de Stichting Omer Wattez een diamontage samengesteld. 'Bruisend leven in de Vlaamse Ardennen' is de titel van de reeks die het reliëf, geologie, waterhuishouding, flora en fauna van het heuvellandschap aanbrengt. Wie op zoek is naar een hap gezonde lucht en groene rust kan die vinden in de heuvelstreek van Zuidoost Vlaanderen. Voor meer informatie over de dia-reeks: Milieucentrum van de Vlaamse Ardennen, Stichting Omer Wattez v.z.w., Kattestraat 23, 9700 Oudenaarde, 055/31 80 91.
KG

EEN GESCHENK VAN ROT-ZOOI-EILANDEN

"Beter voorkomen dan genezen!", zegt men bij de Kulturele Raad van Oostende. Volgens hen wordt de Noordzee gebruikt als een internationale vuilnisbelt. Zware metalen, olie, bouwafval en puin, vervuild havenslib, giftige chemische stoffen, radioactief afval,..., het is een ellselanjist. En alsof dit alles nog niet genoeg is, koestert men nu plannen om in onze Noordzee, vlak voor de kust, afvaleilanden op te richten. De mogelijke stap naar de plaatsing van milieubezwarende bedrijven (kerncentrales, verbrandingsinstallaties,...) op dergelijke eilanden lijkt dan ook niet meer zo veraf te liggen. Minister Olivier van Openbare Werken bevestigde inmiddels geïnteresseerd te zijn in dit, door de overheid en privé te realiseren en uit te baten projekt, en is bereid 20% van de studiekosten te betalen. De nefaste gevolgen voor een kuststreek die leeft van toerisme en zeevisserij, zijn niet te overzien. De enige duurzame oplossing bestaat erin de industrie verplichtingen op te leggen haar afval te beperken. Het probleem van de vervuiling dient

aan de bron aangepakt te worden. Nieuwe technologieën dienen niet alleen aangewend om nog meer produkten en nog meer afval tot stand te brengen. Ze dienen ook ontwikkeld te worden ter voorkoming en recyklage van afvalstoffen, opdat een gezond evenwicht zou ontstaan tussen produktie en konsumptie enerzijds, en een kwaliteitsvolle leefomgeving anderzijds. Is dat nu het geschenk dat bepaalde beleidsmensen in het milieujaar 1987 aan de volgende generaties wensen aan te bieden?
KG

LEUREN MET AFVAL

Hoe goedkoper men z'n afval kwijt raakt hoe beter. Schandalen in de Rupelstreek, verscherpte controle en een hogere kostprijs op de Hooge Maey, Indaver dat nog lang niet klaar is en zeker duur gaat zijn,... De zwaartepunten zijn zich gaan verleggen naar Wallonië maar ook naar de Noorderkempen en naar Limburg (Remo-stort). IGEAN heeft enkele kleiputten in beheer vlakbij het rekreatiedomein 'Leeuw' in Brecht. OVAM gaf hen negatief advies op de vraag tot uitbreiding van het huishoudelijk stort. De firma NV Algemeen Milieubeheer (What's in a name!) die daar ook enkele kleiputten heeft, kreeg echter positief advies van OVAM om aldaar industrieel afval te storten. Waar een wil is, is een weg? Mensen uit Brecht en het aktiekomitee Red de Voorkempen protesteerden heftig. Vluchten kan niet meer..., wij hebben dringend nood aan een effectief afvalstoffenbeleid gericht op voorkoming.
KG

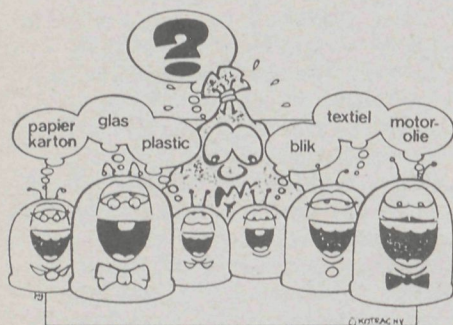
NACHTVLINDERS GERAKEN NIET TIJDIG THUIS MET OPENBAAR VERVOER

De v.z.w. Stichting Stad (Naamsestraat 11, 1000 Brussel) wil meer aandacht voor de 'kleine

verbindingen' van het openbaar vervoer. De verkeersdiskussie handelt vnl. over internationale verbindingen (TGV) of inleveringen bij de NMBS e.d. De regionale en lokale lijnen worden verwaarloosd. Zo is onze Europese hoofdstad Brussel met het openbaar vervoer nagenoeg onbereikbaar voor de talrijke avondbezoekers, want de laatste trein of bus huiswaarts rijdt in vele gevallen tussen 22 en 23u., een tijdstip waarop het kulturele leven nog volop aan de gang is. De argeloze metropoolbezoeker heeft de keuze: ofwel middenin een theaterstuk de sprint inzetten richting de laatste bus, ofwel een (zeer) dure taxi, ofwel zoals de echte stadsschuimers de nacht door... tot de eerste trein of bus. Geen wonder dat alleen konditioneel sterke persoonlijkheden erin slagen om een gevarieerd kultureel stadsleven op te bouwen. Het gekke is dat precies op de dagen dat de horeka en de kulturele sektor in Brussel op volle toeren draaien en verwacht mag worden dat het laatavondtreinverkeer een verhoogde aktiviteit zou kennen (tijdens de week-ends) er vele verbindingen wegvallen.

De Stichting Stad stelt voor de vroeger zo populaire 'midernachtstrein' opnieuw op de belangrijkste stoplijnen vanuit Brussel in te zetten. De kostprijs hiervan is niet enorm en het is veiliger voor de mensen met een "glaasje op", die nu verplicht worden zelf achter het autostuur te kruipen. Voor de direkte Brusselse randgemeenten stelt zich eenzelfde probleem. Tram en metro rijden in beginsel tot middernacht, maar ook hier liggen besnoeiingsvoorstellen klaar. En de informatie over nachtbussen is te weinig verspreid. Om de reistijd tussen de verschillende randgemeenten in te korten is er nood aan b.v. een ringspoor. Stichting Stad kaartte deze situatie reeds meermaals aan bij de betrokken verkeersbeleidsinstanties (o.a. minister De Croo), maar vond zeer weinig gehoor. Ministers of MIVB-beheerders maken blijkbaar geen gebruik van trein, tram of bus, maar verdedigen wel internationale prestigebelangen. Het ware be-

ter samen met de plaatselijke gebruikers een coherent verkeers- en vervoersbeleid uit te stippelen met een voorbeeld als de Zwitserse kantons Basel-stad en Basel-land in het achterhoofd.
GSe

WIJKKONTAINERPARKEN

"Wij hebben de eer en het genoegen u uit te nodigen op de officiële opening van het project 'SEC.RAW.MAT+...!'", een afkorting die na afloop voor mij nog even onduidelijk is. In de stadsschouwburg van Leuven werd het eerste wijkcontainerpark geopend. Nee nee, het eerste park is nog niet geïnstalleerd, dat wordt iets voor januari '88. Het werd een heuse show met licht- en rooeffecten tot een optreden van Johan Verminnen toe, die enkele liedjes uit zijn repertoire zong. Glitter en glamouris voor mij niet uit den boze, de inhoud is echter zeker zo belangrijk. Jammer genoeg ontbrak die volledig. De speeches van de sprekers waren zwak om nog maar te zwijgen van de dokumentatiemap.

Iedereen is het ermee eens dat scheiding van huisvuil aan de bron noodzakelijk is. Over de inzamelmethode bestaat er echter nog heel wat discussie. Ideaal is een breng- en ophaalsysteem. Wijkcontainerparken zijn volledig toegespitst op het brengen. De ingezamelde hoeveelheid zal dan ook marginaal zijn door de extra zware inspanning die wordt gevraagd. Daar er enkel gerekend wordt

op de goeie wil van de bevolking is de kans zeer groot dat er heel wat materialen in de containers terecht komen die er niet thuis horen. De vraag of dat met de energie en tijd die elk individu afzonderlijk nu moet vrijmaken men niet beter een goedwerkend ophaalsysteem kan uitbouwen, dringt zich op.

Het bedrijf Kotrac (mede-initiatiefnemer en containerfabrikant) zit duidelijk op een verkeerd spoor. Wel interessant is de elektronische verwerking van ingezamelde materialen bestemd voor recycling. De informatie hierover was echter zeer karig. Zowel medewerkers van het kabinet van Lenssens als OVAM fluisterde mij tijdens de receptie in de oor dat ze heel het project van wijkcontainerparken maar niks vonden. Om de ongenoegens over het initiatief weg te spoelen kreeg iedereen bij het verlaten van de zaal een flesje perenwijn met extract van passievruchten. Het mijne heb ik nog niet geopend...

KG

BOMEN TE KOOP

Het Natuurfonds Waasland, opgericht door afgevaardigden van alle natuurbeschermende verenigingen uit die streek, stelt zich tot doel fondsen in te zamelen om zoveel mogelijk interessante natuurreservaten aan te kunnen kopen of te huren. In het kader van het Europees jaar van het leefmilieu organiseert het Natuurfonds Waasland een grote boomverkoop. Deze boomplantactie gaat door op 14 november. Meer informatie: Dolf Dupont, Hoogstraat 245, 2700 Sint Niklaas, tel. 03/777 02 00. FD

BPA-NIEUWDONK GEKONTES-TEERD

OLM, het Onderzoekcentrum voor Landschapsekologie en Milieuplanning die voor het Nieuwdonk-meer (Overmere-donk) het scenario uitwerkte om recreatie en natuurbehoud te verzoenen in het Donkmeergebied, kontesteert het Bijzondere Plan van Aanleg dat de gemeenteraad van Berlare goedgekeurd heeft; dit niet alleen omdat het BPA niets

vandoen heeft met het voorgestelde scenario waarin de nadruk ligt op passieve recreatie en natuurbehoud, maar ook omdat het flagrant in tegenstrijd is met de wet op het natuurbehoud. Zo laat het BPA vissen toe in een zone met reservaatfunctie, en de aanleg van wegen met grind eveneens in een reservaatgebied. OLM protesteerde bij de bevoegde ministers.
DVM

BELT RAAD VAN STATE: BIS

Belt betwist de nieuwe exploitatievergunning van Phillips Petroleum (nog maar eens) voor de Raad van State. Belt argumenteert dat een bestaand gewestplan niet opgeheven kan worden maar enkel vervangen door een in herzieningstelling van het gewestplan. Op basis van dergelijk onwettige opheffingsbesluit kan dan ook geen nieuw ontwerp-gewestplan goedgekeurd worden. Ook de nieuwe exploitatievergunning van minister Lenssens zint Belt niet, zo o.m. omdat de toegelaten stanknorm van 5 ppb te hoog ligt. Belt voegt er aan toe dat sinds januari '87 tot juni '87 liefst 100 klachten over stankhinder genoteerd werden.
DVM

VISSENDE DOBBERMANNEN

Begin 1986 werd te Deinze de hengilvereniging 'De Dobberman' opgericht. Haar leden proberen niet alleen om zo veel mogelijk vissen boven water te halen, maar ook om daadwerkelijk bij te dragen tot een beter leefmilieu. Om de vervuiling van de Leie aan te klagen stelden ze vorig jaar een dossier samen, en voerden een ludieke actie onder het motto 'Een land dat het water bevuilt en het nadien zuivert, is als een mens zonder nieren'. Dit jaar werd een rietaanplanting uitgevoerd in de Oude Leie te Bachte (Deinze). Ze kregen daarbij steun en hulp van de Jeugdbond voor Natuurstudie en Milieubescherming (JNM). Rond de Oude Leie-armen te Bachte, Gottem, Machelen (Zulte) en Grammene werden 9 vuilniszakken met afval verzameld, daar achtergelaten door "vrienden" hengelaars.

Meer inlichtingen: De Dobberman, P.J. Eeckhoutstraat 38, 9800 Deinze, tel. 091/86 43 36. DS

MOLENBEEK IN HET RIET

Leefmilieu Malderen-Londerzeel v.z.w. vindt dat het de hoogste tijd is om iets te doen aan de vervuiling van de Grote Molenbeek op de grens tussen Malderen-Steenhuffel en Londerzeel. Uit onderzoek is gebleken dat de beek als biologisch dood kan worden beschouwd. Aangezien de bouw van een nieuw zuiveringsstation een klein fortuin kost, stellen zij voor om het water te zuiveren via perkolatierietvelden. Het beekwater wordt dan in een speciaal daartoe aangelegd rietveld geleid, dringt door de bodem en wordt opgevangen door drainagebuizen waarna het terug naar de beek wordt geleid. De kostprijs voor de aanleg zal slechts een fractie bedragen van deze voor de bouw van een zuiveringsstation. Bovendien zijn de werkingskosten bijna nihil. Om de plaatselijke bevolking kennis te laten maken met deze problematiek, werden en worden er allerlei activiteiten gepland. Het geheel zal worden afgerond met een tentoonstelling en een volksfeest op het einde van het jaar. Meer inlichtingen: Gilbert Verbeken, Lemmeken 37, 2910 Malderen. DS

MONDIG MOBIEL

Wat eens de 'Rij maar an...' krant was, heet voortaan 'Mon-

dig Mobiel'. De Bond van Trein,- Tram- en Busgebruikers (BTTB) wijzigde vanaf juni '87 niet alleen de titel van hun tijdschrift maar ook het formaat, de opmaak en de periodiciteit ervan. BTTB zag zich om diverse redenen genoodzaakt om van een maandelijks tijdschrift over te schakelen op een driemaandelijks publicatie. Hierdoor kan ook een kwalitatief beter produkt aangeboden worden. Afgaande op het eerste juninumnummer is het resultaat een handig en verzorgd blad waarin uiteenlopende aspecten van het openbaar vervoer worden behandeld. Vooral de individuele en kollektieve gebruikersbelangen komen aan bod, evenals algemene informatie over het openbaar vervoer, de lokale problemen, belangrijke ontwikkelingen in de verkeers- en vervoerssector, e.d. Al bij al een onmisbare stem in het hele mobiliteitsvraagstuk (met eveneens een milieu-aspekt). Informatie: BTTB-Mondig Mobiel, Vaartstraat 124, 3000 Leuven, tel: 016/23 94 65. GSe

LOODVRIJE BENZINE

Uit een studie van het BEUC (Bureau Européen des Unions de Consommateurs) over de beschikbaarheidsgraad van loodvrije benzine in de EG blijkt dat slechts Nederland, Denemarken, en de Bondsrepubliek Duitsland een positief resultaat kunnen voorleggen. Respektievelijk 100%, 90% en 75% van de benzinestations in deze landen beschikken over loodvrije benzine. De

overige landen blijven ver achter met minder dan 2% beschikbaarheid. België bengelt samen met vnl. de zuiderse landen aan het staartje van de rangschikking met ongeveer 90 pompstations waar loodvrije benzine verkrijgbaar is. Dat juist Nederland, Denemarken en de Bondsrepubliek Duitsland de koplopers zijn, is niet te verwonderen gezien hun fiscaal gunstige politiek ten aanzien van loodvrije benzine. Het zijn de enige landen van de EG waar loodvrije benzine goedkoper is dan andere benzine. In het Verenigd Koninkrijk is de kostprijs gelijkgeschakeld. De laatste maanden is daar dan ook een snelle toename van loodvrije benzine merkbaar. Waarom kan dat elders niet? De Zuiderse landen stellen de beschikbaarheid van loodvrije benzine duidelijk in het teken van het toerisme. Zo is loodvrije benzine vooral in Zuid-Frankrijk te vinden en in Griekenland vindt de autobestuurder deze brandstof enkel in de vakantiemaanden terug. Het argeloze Portugal is het enige EG-land waar helemaal geen loodvrije benzine te tanken valt. De zuiderse kostprijs ligt ook een pak hoger dan elders (b.v. in Frankrijk 99% hoger dan in BRD). Het BEUC besluit dat nog heelwat effectieve informatie over de noodzaak van loodvrije benzine nodig zal zijn vooraleer dit produkt ingeburgerd zal raken. Op dit moment neemt het gros van de EG-landen het niet zo nauw met hun "milieuverantwoordelijkheid", aldus het BEUC. GSe.

ADVERTENTIE

UNIVERSITAIRE INSTELLING ANTWERPEN PROGRAMMA MILIEUKUNDE

4de promotie 1987-1989
OPLEIDING IN DE MILIEUWETENSCHAPPEN

Voor geïnteresseerden uit overheidsdiensten, bedrijven, milieubewegingen, vakorganisaties, onderwijsinrichtingen, socio-kulturele verenigingen.

Lessen: telkens op woensdagnamiddag - 2 jaar. Aanvangsdatum: 23 september 1987.

Voor inlichtingen en brochure: Mevr. Monique Sys, kursusköördinator, U.I.A. Kursus Milieukunde, Universiteitsplein 1, 2610 Wilrijk, tel. 03/828.25.28 - 141.

publicaties

⊗ **Luchtvervuiling van Gent tot Terneuzen;** Jan de Vries, Tine Heyse en Dirk Waelpuut; Federatie voor Milieubescherming Gewest Gent, Coupure Rechts 168, 9000 Gent, tel 091/23 41 77; 1987; 85 blz., ill., 180+18 fr., rek.nr. 001-1499320-67.

Bevat de voordrachten die op de studiedag van 13 december 1986 te Zelzate gehouden werden. Samen geven ze een beschrijving van de toestand van de luchtkwaliteit in de Gentse kanaalzone.

Gezin en leefmilieu; Bond van Grote en Jonge Gezinnen, Troonstraat 125, 1050 Brussel, tel. 02/513 91 70; 1987; 73 blz.; 80 fr., rek.nr. 000-1417271-04.

Besprekt de verschillende niveaus van het leefmilieu: de woning, de ruimtelijke ordening, het natuurlijk leefmilieu, en tot slot ook het milieubeleid. Daarbij wordt telkens de relatie gelegd met het gezin.

Asbest: de vezeldood; ABVV, Dienst Ondernemingen, Hoogstraat 42, 1000 Brussel, tel. 02/511 64 66; 1987; 52 blz.; 50 fr., rek. nr. 870-0000563-44.

Geeft in eenvoudige bewoordingen weer wat de gevaren van asbest (voor de arbeiders) zijn en hoe hiertegen preventief kan worden opgetreden.

Ekologische achtergronden van het huidig bosbeheer in Vlaanderen; A. Verlinden; Onderzoekscentrum voor Bosbouw, Geraardsbergse steenweg 267, 9231 Gontrode, tel. 091/52 21 13; 1987; 76 blz.; 100+50 fr., rek.nr. 103-2071326-55.

Besprekt de verschillende visies die er inzake bosbeheer bestaan, en de wetenschappelijke achtergronden van de respectieve opvattingen.

⊗ **Pottenbakken en glazuren;** Albert Klingenberg; Stichting Natuur en Milieu, Donkerstraat 17, NL-3511 KB Utrecht, tel. 00/31/30/33 13 28; 1987; 58 blz.; 11 gulden, giro 2537078.

Rapport waarin het kleinschalig pottenbakken en glazuren behandeld wordt wat betreft stoffengebruik, emissies, werkomstandigheden en schone technologie. Daarbij wordt vooral aandacht besteed aan het voorkomen van lood en andere zware metalen.

Sulphur dioxide emissions from oil refineries and combustion of oil products in Western Europe; CONCAWE, Koningin Julianaplein 30-9, NL-2595 AA Den Haag, tel. 00/31/70/47 54 94; 1986; 16 blz.; gratis.

⊗ **Afvalstoffenplan;** Kabinet van minister Lenssens, Jozef II-straat 30, 4de verd., 1040 Brussel, tel. 02/217 01 50; 1987; 97 blz., ill.; gratis.

Bevat het 'Afvalstoffenplan 1986-1990' zoals het op 25 februari 1987 door de Vlaamse regering werd goedgekeurd, en dat de basis vormt voor het Vlaamse afvalbeleid van de komende jaren.

De gevolgen van lawaai veroorzaakt door nachtvluchten, op slaap, gezondheid en gedrag; Distributiecentrum Overheidspublikaties (DOP), Postbus 20014, NL-2500 EA 's-Gravenhage, tel. 00/31/70/70 95 27; 1986; 50 blz.; 10 gulden, giro 751 met vermelding ISBN 90-346-1024-1.

⊗ **Carcinogenic and mutagenic properties of automobile exhaust gases;** R.C. Rijkeboer; DOP, Postbus 20014, NL-2500 EA 's-Gravenhage, tel. 00/31/70/70 95 27; 1987; 60 blz.; 13 gulden, giro 751 met vermelding ISBN 90-346-1072-1.

⊗ **Schatting van de depositie van ammonium in Nederland;** Willem Asman & Hans Maas; DOP, Postbus 20014, NL-2500 EA 's-Gravenhage, tel. 00/31/70/70 95 27; 1987; 116 blz.; 21 gulden, giro 751 met vermelding ISBN 90-346-1073-X.

⊗ **De bijdrage van bodemverontreiniging aan de verontreiniging van de lucht in de woningen;** Tilly Fast, Jan Kliest & Henk van de Wiel; DOP, Postbus 20014, NL-2500 EA 's-Gravenhage, tel. 00/31/70/70 95 27; 1987; 190 blz.; 35 gulden, giro 751 met vermelding ISBN 90-346-1180-9.

⊗ **Het zout in de Rijn;** Hélène Schouten; Stichting Reinwater, Vossiusstraat 20, NL-1071 AD Amsterdam, tel. 00/31/20/71 93 22; 1986; 24 blz., ill.; 4,2 gulden, giro 73344.

Geeft een overzicht van de al jaren durende strijd tegen de verzilting van de Rijn veroorzaakt door de Franse kalimijnen.

⊗ **Het water van de Rijn;** Kees Wulfraat; Stichting Reinwater, Vossiusstraat 20, NL-1071 AD Amsterdam, tel. 00/31/20/71 93 22; 1986; 20 blz., ill.; 3,7 gulden, giro 73344.

Bevat een overzicht van het geologisch ontstaan en de hydrologie van de Rijn, de gebruiksfunctie, welke vervuilende stoffen er in de Rijn voorkomen, internationaal overleg, alternatieve oplossingen, acties, en een lijst van vervuilende bedrijven.

Peter en de otter; Maxime Metzmacher & Yves Lemoine; Belgische Natuur- en Vogelreservaten, Vautierstraat 29, 1040 Brussel, tel. 02/648 37 46; 1986; 14 blz.; 70 fr., rek.nr. 001-0671118-51.

Edukatief stripverhaal over de otter en de talrijke gevaren die hem in België met uitroeiing bedreigen.

Informatiebrochure Tsjernobyl; Greenpeace; Waversesteenweg 335, 1040 Brussel, tel. 02/647 87 65; 1986; 22 blz.; 50+15 fr.

Bevat informatie over radioactiviteit, straling en de gevolgen voor mens en milieu. In een tweede deel wordt het Tsjernobyl-ongeval besproken.

The tide must turn/Het tij moet keren; Greenpeace, Waversesteenweg 335, 1040 Brussel, tel. 02/647 87 65; 1987; 40 blz. en 28 blz., ill.; 150+30 fr.

Engelstalige brochure met een afzonderlijke Nederlandse vertaling over de Noordzee en de vele bedreigingen: olielozingen, dumpingen van radioactief en chemisch afval, verbranding van giftige chemikaliën, ongevallen,...

Reine rivieren, zuivere zeeën; Greenpeace, Waversesteenweg 335; 1040 Brussel, tel. 02/647 87 65; 20 blz.; 1986; 20+15 fr.

Brochuurtje met een algemeen overzicht van de waterverontreiniging in het Scheldebekken, en het eisenpakket van Greenpeace hierrond.

Kontaminanten, bio-indicatoren en monitoring in het mariene milieu in het algemeen en de Waddenzee in het bijzonder; Pauline Kamermans; Biologiewinkel, Postbus 14, NL-9750 AA Haren, tel. 00/31/50/63 23 85; 1987; 94 blz.; 5 gulden.

Literatuurstudie waarin de organische, anorganische en fysische vormen van zeeverontreiniging en het meten ervan worden besproken. Voor de Waddenzee worden de vervuilingbronnen en recente metingen behandeld.

De aarde in een broeikas; Lucas Reijnders; Stichting Natuur en Milieu, Donkerstraat 17, NL-3511 KB Utrecht, tel. 00/31/30/33 13 28; 1987; 16 blz., 1,5 gulden.

Brochuurtje over de oorzaken, de gevolgen en de mogelijke oplossingen voor de langzame opwarming van onze planeet.

Vogelvrij in de bebouwde kom; L.S.A.M. Kasemir; Biologiewinkel, Postbus 14, NL-9750 Haren, tel. 00/31/50/63 23 85; 1987; 44 blz.; 5 gulden.

Rapport waarin mogelijkheden worden aangebracht om de vogelstand in stedelijke gebieden te verbeteren, zowel voor stadsinrichters en beheerders van openbaar groen als voor particulieren.

Bos en spel; Luc Claessens; Chirojeugd Vlaanderen, Kipdorp 30, 2000 Antwerpen, tel. 03/231 07 95; 1987; 208 blz.; 310 fr.

Spel- en activiteitenboek over het bos voor jeugdbewegingsleiding, met exploratie-ideeën, bosspelen, overlevingsactiviteiten en aktietips, om also kinderen en jongeren te begeleiden naar een milieubewuste houding.

De cesiumsluier van Tsjernobyl; Natuurkundewinkel, Nijenborgh 8, NL-9747 AG Groningen, tel. 00/31/50/63 48 67; 1987; 12 blz.; 2 gulden.

Brochuurtje waarin de cesiumbesmetting in Europa als gevolg van de kernramp in Tsjernobyl onder de loep worden genomen.

De in deze rubriek opgenomen publikaties zijn, tenzij vermeld, **niet** verkrijgbaar bij de Bond Beter Leefmilieu. Ze kunnen wel geraadpleegd worden in onze milieubibliotheek (Aarlenstraat 25, 1040 Brussel, tel. 02/230 94 10, toestel 18), geopend tijdens de kantooruren. Gelieve dus te bestellen via de betreffende uitgeverij of de boekhandel: adres, telefoonnummer, prijs en eventueel rekeningnummer worden telkens aangeduid. Steeds de titel van het gewenste boek vermelden, indien men via een rekeningnummer bestelt!

De goedkoopste manier om een boek in het buitenland te bestellen is per internationale postwissel. Formulieren hiervoor zijn in de postkantoren verkrijgbaar.

Enkel de boeken met het recyclage- embleempje werden gedrukt op kringlooppapier.

Natuur in zicht; Paul Stryckers & Lieve Evens; Centrum voor Natuurbeschermingseducatie, Ommeganckstraat 20, 2018 Antwerpen, tel. 03/226 02 91; 1986; 112 blz.; 250 fr.

Handleiding bij een groene basiskursus over de mens en zijn natuurlijke omgeving, die ook als tekst- en illustratieboek voor individuele natuurverkenning kan worden gebruikt.

De Nederlanders en hun milieu; Kerckebosch, Postbus 122, NL-3700 AC Zeist, tel. 00/31/3404/214 44; 1987; 279 blz.; ill.; ill.; 27,5 gulden.

Bevat de resultaten van een onderzoek naar het milieubesef en het milieugedrag van de Nederlanders. Door vergelijking met oudere gegevens is het mogelijk om ook iets te zeggen over de ontwikkeling van het milieubesef en het milieugedrag gedurende de laatste jaren.

Kosten en baten van actief stedelijk beheer; C. Terback & J.M. Nijssen; Stichting voor Economisch Onderzoek, Jodenbreestraat 23, NL-1011 NH Amsterdam, tel. 00/31/20/24 24 12; 1986 129 blz.; 25 gulden.

Verslag van een onderzoek naar de kosten en baten van een actief stedelijk beheerbeleid. Deze worden vergeleken met de kosten en baten van een passief beleid inclusief de daaropvolgende noodzakelijke stadsvernieuwingsoperatie.

Dirk Serneels

puzzelen

BOEKENPAKKET TE WINNEN

Met behulp van de hieronder gegeven lettergrepen kunnen 20 woorden gevormd worden. Naast de omschrijving is ook het aantal letters gegeven. Bij een juiste oplossing vormen de letters van de eerste en de vijfde verticale rij de naam van **vijf dagroofvogels**. Opgelet, de naam onderaan de eerste rij loopt door bovenaan rij vijf. De oplossingen dienen ons **voor 1 oktober** te bereiken op

volgend adres: **Milieurama Puzzelen, Aarlenstraat 25, 1040 Brussel**. U hoeft ons enkel de naam en de vijf roofvogels te laten weten. De winnaar en de juiste oplossing worden bekend gemaakt in de Milieurama van november.

Lettergrepen: A/BEER/BI/CROO/DE/DE/DER/DING/DUIN/E/E/EEND/EI/EN/ES/FLES/GAS/GIE/GO/GOLF/I/I/I/IN/KA/KI/LAND/LE/LING/MA/MO/MOON/NE/NER/NEUS/O/PAN/PER/PIE/POL/REN/RING/RING/SLANG/SO/STANK/STRU/TER/TER/TER/UI/VE/VER/VOE/WAARD/WEEL/WIND/ZEE

1. Milieuvriendelijke brandstof	
2. Buitendijks land	
3. Energie besparen	
4. Mooi bloemdier	
5. Groot hert	
6. Ongevaarlijke slang	
7. Kwikstaartachtige vogel	
8. Alternatieve energie	
9. Donzige eend	
10. Struikgewas	
11. Bedreigd roofdier	
12. Eenjarige koe	
13. Zuidamerikaans beertje	
14. NMBS-ontmantelaar	
15. Volwassen insekt	
16. Inboorling van Groenland	
17. Babyvoeding	
18. Bouwgrond klaarmaken	
19. Landwinning	
20. Tessenderloos fenomeen	

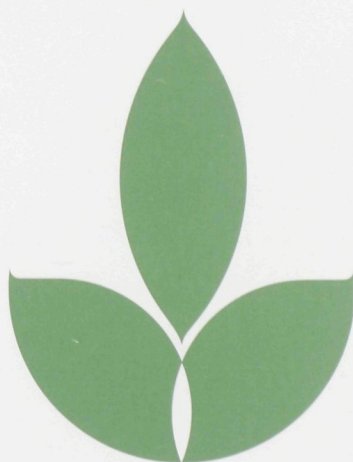
Oplossing van het juni-nummer: 1. Vervuiling; 2. Akacia; 3. Recykleren; 4. Kernenergie; 5. Essenbos; 6. Nestparasiet; 7. Slachthuizen; 8. Kadmium; 9. Wezel; 10. Eikel; 11. Karcinogeen; 12. Eierplant; 13. Ringslang; 14. Ijskap; 15. Ekster; 16. Nikotine; 17. Verkrotting; 18. Imago; 19. Lepelaar; 20. Benzeen; 21. Evolutieleer; 22. Leefmilieu.

De drie bronnen van stankhinder: varkenskwekerijen, vilbeluiken, Phillips Petroleum.

Uit de juiste oplossingen werd **Paul Verstraete** uit Gent als winnaar geloot. Hij zal eerstdaags een boekenpakket ontvangen.

Dirk Serneels

AARDGAS

Milieuvriendelijk

kalender

5, 12, 13, 19 en 20 september: "Natuur kent geen grenzen", wandel- en fietsdagen in de Brabantse Kempen, info: Louis Vanpraet, Reigerslei 8, 2080 Kapellen, tel. 03/66 67 31.

van 11 september 1987 tot en met 1 juli 1988, telkens op vrijdag (41x): **kursus milieu** (beleid, onderzoek, technieken), inl. Stichting Postakademie Vorming Gezondheidstechniek, Postbus 5048, 2600 GA Delft, tel. 00/31/15/78 46 18.

12 september: **symposium "Het Vleesvraagstuk"** in Utrecht, inl. De Kleine Aarde, Postbus 151, 5280 AD Boxtel, tel. 00/31/4116/84921.

19 september 1987, Berchem, **Studiedag "groene beweging en kristenen"**, inl. Ploeg, Tweerkenstraat 78, 1040 Brussel, tel. 02/230 66 66.

vanaf 23 september tot 27 januari 1988, telkens op woensdag in Kasteel van Ham, Steenokkerzeel, **basisopleiding tot milieukonsulent**, inl. VLIED, Gebroeders Vandeveldestraat 68, 9000 Gent, 091/23 20 64.

26 september: **jubilaeumssymposium Wereld Natuur Fonds in Utrecht**, inl. WWF, (Isabelle Rombach), postbus 7, 3700 AA Zeist, tel. 00/31/3404/22164.

6 tot 8 oktober in Amsterdam, **internationale konferentie "Save our Soils"** inl. Vereniging Milieudefensie, Postbus 19.199, 1000 GD Amsterdam, 00/31/20/221366.

Op 3 oktober organiseert Chirojeugd Vlaanderen een **vormingsdag "spelend werken rond milieu"** in het Vormingscentrum Heibrand te Westmalle, inl. Luc Claessens, Kipdorp 30, 2000 Antwerpen, 03/231 07 95.

4 oktober: **anti-jachtmanifestatie** te Vaals (drielandenpunt NL, B, BRD), inl. Stichting Kritisch Faunabeheer, Mathieu Kerres, Postbus 27, 6114 ZG Susteren (NL), tel. 00/31/4457/2397.

van 6 tot 11 oktober 1987 te Nassogne, **ornithologische week rond het thema "de ontdekking van het bos en de vogels"**, inl. Het Vogelhuis, Veeweydestraat 43 te 1070 Brussel, tel. 02/521 28 50.

28 sept. tot 4 okt.: **milieuweek Stad Antwerpen** met geleide bezoeken aan huisvuilverbrandingscentrale, C.L.W., Hooge Maey, zuiveringsstation e.d.m., tentoonstellingen en natuurwandelingen. Inl. en brochure: Stad Antwerpen, Dienst voor Informatie, Grote Markt 40, 2000 Antwerpen, tel. 03/231 16 90, toestel 341.

NATIONALE NATUURBESCHERMINGSDAG

20 september te Molsbroek te Lokeren: **Nationale Natuurbeschermingsdag**, van 9 tot 19 uur met geleide wandelingen, warme hapjestenten, edukatieve tentoonstellingen, première van een natuurfilm, workshops rond thema "milieuwetten toepassen nu", enz.
inl. Bezoekerscentrum Molsbroek, Molsbergenstraat z/n, 9100 Lokeren, tel. 091/48 30 20.

MILIEURAMA IS HET
MAANDBLAD VAN DE
BOND BETER LEEFMILIEU

REDAKTIE EN ADMINISTRATIE:

Aarlenstraat 25
1040 Brussel
tel. 02/230.94.10

JAARABONNEMENT:

400 fr. te storten op rek.nr.
001-1475409-18 van de Bond
Beter Leefmilieu v.z.w.
Steunabonnement: 1000 fr.
Buitenland: 550 fr.
Los nummer: 50 fr.

HOOFDREDAKTEUR:

Dirk Van Melkebeke

REDAKTIESEKRETARIS & EINDREDAKTEUR:

Geert Selleslach

MEDEWERKERS:

Frank Debois
Koen Goemans
Lieve Grauls
Ann Kenis
Bea Lootens
Dirk Serneels
Monica van Reijen

LAY-OUT:

Monica van Reijen

TIKWERK:

Bea Lootens

VERANTWOORDELIJKE UITGEVER:

Dirk Van Melkebeke

COPYRIGHT:

Overname van artikels wordt
aanbevolen, mits schriftelijke
toelating en bronvermelding.

UITERAARD IS OOK DEZE
MILIEURAMA OP KRING-
LOOPPAPIER GEDRUKT

ILLUSTRATIES:

Voorpagina, blz. 3, blz. 13:
Dirk-Peter Volckaerts; blz. 10,
blz. 11: Isis; blz. 19, blz. 21,
blz. 27: archief Milieurama.

NIEUW ADRES !

Bond Beter Leefmilieu,
Luxemburgstraat 20, 1040
Brussel, tel. 02/514 05 00
02/514 06 38